

één land
één samenleving

Verbinden & Verbreiden

**Verslag van het symposium
over racisme, islamofobie, antisemitisme en uitsluiting
19 september 2015, Amsterdam**

Opening

Fenna Ulichki, dagvoorzitter

Introductie

Anne Swart

Zoals liefde een gevoel is, en liefhebben een werkwoord.

Met liefhebben bouwen we een vorm, een 'huis' waarin de liefde kan gedijen.

Dat dit soms hard werken is en de bouwplannen regelmatig aangepast moeten worden, dat weet iedereen die de liefde kent.

Zo is verbondenheid een gevoel, en verbinden een werkwoord.

Een gevoelstoestand is een vluchtige stof, kan geen doel realiseren, geen palen in de grond slaan, geen ramen bevestigen, geen deuren open of dicht doen.

Daarvoor moet gewerkt worden, en werken doe je met elkaar.

Verbreiden is een werkwoord op zichzelf.

Wat doen we, als we verbreiden? Boeken of brieven schrijven of berichten op de social media; informeren, overtuigen, in gesprek gaan met iemand, uitleggen en tegenspreken, opkomen voor iemand, opstaan voor iemand. Je nek uitsteken in vele gevallen.

Daar is moed voor nodig, en we zijn niet iedere dag een held.

Daar is wijsheid bij nodig, maar wijs zijn we niet iedere dag.

Daar is geduld bij nodig, maar geduldig zijn we ook niet iedere dag, ik niet tenminste!

Dat we dat niet altijd in huis hebben nemen we onszelf niet al te kwalijk, en ook de ander niet. Maar dat ontslaat ons er niet van deze intentie na te streven, om ons uit te spreken als en waar het kan. Een huis te bouwen, om te bouwen en te verbouwen, zodat we verbondenheid vorm kunnen geven.

Daarbij kan de verbondenheid een bron van inspiratie, visie, motivatie en steun zijn, en daarvoor is dit symposium gemaakt, met liefde.

Abdou Menebhi

Uit het verslag:

Ook Abdou Menebhi spreekt over het belang van verbinden en verbreiden. Hij is blij met de aanwezigheid van de vele verschillende organisaties, dat er mensen van verschillende disciplines, achtergronden en religies hun weg naar het symposium gevonden hebben.

Menebhi maakt zich echter zorgen over het feit dat verbinding vaak nog binnen een kleine groep activisten blijft. De boodschap moet meer worden verbreid en daarom is de opzet van deze dag te zoeken naar raakvlakken, herkenning, verbinding en samenwerking.

Juist nu is een bredere solidaire beweging van alle Nederlandse burgers nodig tegen het haat zaiende discours van onder andere Wilders. Ook moet solidariteit getoond worden aan de vluchtelingen. Hij hoopt naar aanleiding van deze dag concrete plannen met elkaar te kunnen maken.

1. De inleidingen

1.1 De noodzaak van bondgenootschap

Anja Meulenbelt

Beste mensen,

Ik kon het niet laten om even terug te kijken op mijn activistenleven, en de lessen die ik heb geleerd. Het was in 1971 dat voor het eerst mijn naam op een klein werkje stond: De zwarte panthers. Ik zat toen in het solidariteitscomité met de Zwarte Panthers in de Verenigde Staten. Het drong pas langzaam tot me door dat we het niet alleen maar moesten hebben over racisme in de VS, maar dat er hier in Nederland ook wat aan de hand was. Ook hadden we nog geen enkel besef dat het een beetje raar was dat drie witte mensen even uit gingen leggen hoe het zat met zwarte mensen.

Er braken toen woelige jaren los, de sociale bewegingen buitelden over elkaar, feminisme, antiracisme, homobeweging, linkse groepen, democratisering, seksuele revolutie – ik heb het later iemand horen beschrijven als een ethische revolutie. Het ging over de gehele linie over gelijkheid, gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid. Ik denk dat we opnieuw zijn aanbeland bij zo'n ethische revolutie.

Ik wist niet dat ik een aanhanger was van het vooruitgangsgeloof tot ik er met een klap uitviel. Ik dacht echt dat de jaren tachtig ons iets geleerd had. We wisten waar antisemitisme toe kon leiden. Dat deden we dus niet meer. Nooit meer Auschwitz betekende voor mij: nooit meer, voor niemand. Racisme was een oude slechte gewoonte, die wegebde, dacht ik. Er waren nog mannen die niet helemaal doorhadden dat vrouwen ook gewoon mensen waren, maar die zouden dat ook nog wel leren.

Ik meende dat wie eenmaal doorhad hoe discriminatie, vooroordelen en uitsluiting werken dat altijd zou herkennen, om welke groep het ook ging. Dat was een vergissing. De grote schok voor mij was de opkomst van het rechtse populisme, met een nieuw doelwit: de allochtonen, de migranten, de moslims. Algehele xenofobie. Het was alsof we weer helemaal opnieuw konden beginnen. Hadden we dan niets geleerd?

Een nieuwe ethische revolutie

Een nieuwe ethische revolutie dus, uit noodzaak. We zien, naast elkaar, de grass roots bewegingen ontstaan. De vitaliteit van de herleefde zwarte beweging. De migranten-beweging, de moslims die zich organiseren en nu, vooral ook, een groot deel van de bevolking dat actief wordt in het ondersteunen van vluchtelingen. Ik tel de solidariteitsbeweging met de Palestijnen er ook bij op. Ik zie veel overlappingen.

Toen ik tijdens de laatste gruwelijke oorlog tegen Gaza een speech hield op het Museumplein drong het tot me door dat een groot deel van de duizenden die daar in protest waren verenigd jonge moslims waren, die zelden voor zichzelf demonstreerden. In Nederland worden zij voornamelijk gezien als probleem. Ik zag vooral jonge Nederlanders die hun hart en hun gevoel voor rechtvaardigheid lieten spreken, omdat zij zelf zo goed weten wat onrecht en vernedering met mensen doet. Ik zei: jullie zijn de hoop van Gaza en de hoop van Nederland. Daar maakte ik mij aan de kant van Nederland die moslims als een bedreiging willen zien, niet populairder mee.

Ik ga er vanuit dat wij, zoals wij hier vandaag bij elkaar zijn, een aantal belangrijke waarden met elkaar delen: die van het fundamentele recht om jezelf te mogen zijn, zwart, jood, homo, moslim, en volledig geaccepteerd te worden. Ik neem aan dat we het er hier niet over hoeven te hebben dat vluchtelingen mensen zijn en dat niemand zomaar huis en haard verlaat, met al het gevaar en de ellende die daaraan verbonden zijn. Ik preek dus voor eigen parochie. Dat klinkt niet zo gunstig, maar ik ben erg veel liever op een dag als vandaag dan in een van die onzalige 'debatten' waar de grootste tegenstanders met elkaar in de clinch gaan en tevreden naar huis gaan met de mening die ze toch al hadden. Van die eigen parochie moeten we het

hebben, want daar komt de verandering vandaan. En we hebben genoeg om het over te hebben, vooral over de vraag hoe we krachten kunnen bundelen. Want dit is voor mij duidelijk: de tegenkracht tegen een schrikbarende polarisatie in onze samenleving zal van onderop moeten komen. Wij zullen de politiek duidelijk moeten maken dat ze de boot missen als ze niet aansluiten bij de grass roots bewegingen die nu actief worden. Ook de linkse partijen die als het om islamofobie en racisme gaat het behoorlijk af hebben laten weten.

De opdracht is bewustwording

Een deel van onze opdracht is, ouderwets: bewustwording. Duidelijk maken dat racisme niet alleen racisme is als het als racisme is bedoeld, maar dat we leven in een systeem dat ongelijkheid reproduceert. Duidelijk maken wat nu eigenlijk het probleem is en wie het probleem zijn. Bewustwording betekent ook dat wij zelf meer begrijpen van onze geschiedenis, van kolonialisme en slavernij, en hoe we daarvan geprofiteerd hebben.

Een voorbeeld van bewustwording: taalvervuiling. In de media zie ik steeds vaker gesproken worden over 'het vluchtelingenprobleem'. Maar de vluchtelingen zijn niet het probleem, zij zijn de mensen die een probleem hebben waar ze niet om hebben gevraagd. Het werkelijke probleem is een wereld van vergaande ongelijkheid en van politieke conflicten waar wij, het Westen, maar al te vaak een slechte rol in hebben gespeeld.

Een probleem dat we zelf in het leven hebben geroepen is dat 'de ander' altijd het probleem lijkt. Emancipatie, dat is een zaak van vrouwen. Ik herinner me die man die zei: vrouwenemancipatie is prima hoor, als ik er maar geen last van heb.

Migranten moeten integreren, en het liefst zo dat 'wij' daar geen last van hebben. Zwarte mensen mogen hier zijn, als ze maar geen kapsones hebben en niet denken dat ze ons kunnen vertellen hoe wij onze kinderfeesten moeten veranderen.

In mijn tijd, bijna een halve eeuw geleden, was integratie nog geen kwestie van eenzijdige aanpassing. Maar in lessen die ik twintig jaar over diversiteit gaf ging het om een wederkerig proces. Dat is grondig veranderd.

Een van de uitdagingen waar we mee geconfronteerd worden is een grote afwezigheid van bewustzijn bij de dominante groep, kort door de bocht benoemd: wit, man, hoger opgeleid, die niet wil weten dat hij een deel van het probleem is. En een deel van dat probleem zijn de mensen die helemaal niet het gevoel hebben dat ze deel uitmaken van de dominante groep, zeg maar even kort door de bocht: de PVV stemmers die zich onzeker voelen over hun bestaan en hun toekomst, die zich zelf achtergesteld voelen en zich af reageren op anderen: de moslims, de zwarten met kapsones, de 'tsunami aan vluchtelingen'.

Bondgenoten worden

Het is dus van groot belang dat we samenwerken, dat we leren bondgenoten te worden. In theorie zouden we een macht van betekenis kunnen zijn wanneer we krachten zouden bundelen. In de praktijk is dat nog niet zo eenvoudig. Ook binnen de bewegingen zelf is het al niet eenvoudig om een balans te vinden, bijvoorbeeld tussen radicaliteit en de poging een brede achterban te organiseren. Ook binnen de brede vrouwenbeweging was altijd de vraag: zijn we alleen maar bezig om een plek te veroveren binnen de bestaande orde, vrouwen naar de top, het Opzij feminisme, of willen we die orde zelf veranderen? In wat voor een wereld willen we eigenlijk leven?

Om een voorbeeld te noemen van hoe complex het soms kan zijn wil ik het kort hebben over antisemitisme en islamofobie, waarover straks ook een workshop wordt gehouden. Ik wil hier een grote bruggenbouwer eren, Mohamed Rabbae, die bij geen enkele demonstratie of bijeenkomst vergat om naast racisme, islamofobie en xenofobie ook antisemitisme te noemen. Zoals wij hier aanwezig zijn, denk ik dat het een open deur is dat we willen dat Nederland een land is waarin iedereen zichzelf mag zijn en ieders veiligheid even belangrijk is, of iemand nu een keppeltje draagt of een hoofddoek, gelovig is of ongelovig. Maar in werkelijkheid is het niet zo simpel om de gevestigde joodse organisaties in ons land - met Een Ander Joods Geluid, hier aanwezig, als uitzondering - te interesseren voor een coalitie tegen elke vorm van discriminatie en uitsluiting.

De splijtzwam heet Israël. Veel moslims identificeren zich met het lot van de Palestijnen. Dat wordt door de joden die zich vooral identificeren met Israël als een bedreiging ervaren. De beschuldiging van antisemitisme, in ons land een zware beschuldiging, strekt zich nu ook vaak uit over de moslimpopulatie, en over links dat die moslims teveel de hand boven het hoofd zou houdt. Dat maakt, op hun beurt, dat veel jonge moslims niet erg genegen zijn om zich verwant te voelen met de Nederlandse joden. En dat terwijl ze historisch gezien zoveel met elkaar gemeenschappelijk hebben.

Ik zou het ook nog willen hebben over hoe je bondgenootschap doet. Ik richt me daarbij vooral even tot de witten die oprecht tegen racisme zijn, maar vaak in oude patronen vervallen wanneer ze echt samen moeten werken. Ik zeg dat uit ervaring: het is een leerproces van jaren.

Kortom, met al onze goede bedoelingen is het bundelen van krachten niet zo eenvoudig. Ik heb in deze korte lezing heel wat overhoop gehaald en ik ben me er van bewust dat ik nogal wat dikke planken heb gezaagd. Over alles wat ik hier heb beweerd is nog zoveel meer te zeggen. We hebben vandaag gelukkig de gelegenheid om meer stemmen te horen en vanmiddag een aantal van de opgeworpen vragen verder uit te diepen. En ik hoop dat dit niet de laatste keer is dat we elkaar tegenkomen.

1.2 Islamofobie, de politieke organisatie van discriminatie en de rol van kennis

Ineke van der Valk

Dank voor de uitnodiging om een bijdrage te leveren aan dit belangrijke symposium.

Ik heb beloofd in te gaan op de rol van kennis en de rol van politiek, maar eerst kort iets over hoe ik aankijk tegen het verschijnsel islamofobie in relatie tot racisme.

Ik zie islamofobie als een effectief mechanisme van sociale uitsluiting, als een vorm van Racisme. Met behulp van teksten, beelden, en gedragingen die feiten en interpretaties weergeven wordt een doelgericht systematisch negatief beeld geschetst van moslims en/of islam. Als zodanig heeft het in eerste instantie een ideologisch karakter. Dat neemt niet weg dat ook emoties attitudes en praktijken een belangrijke rol spelen. De ideologie maakt de weg vrij voor praktijken van uitsluiting en ongelijke behandeling, voor discriminatie.

Islamofobie is als vorm van racisme op een aantal punten vergelijkbaar met andere vormen van racisme waardoor andere groepen worden getroffen, zoals antisemitisme of het racisme dat zich richt tegen zigeuners of focust op huidskleur.

Over de parallellen met antisemitisme de volgende voorbeelden:

Denk aan de beelden waarbij moslims worden beschouwd als een vijfde kolonne die in dienst staan van een buitenlandse agressor (in dit geval 'de islam') of aan de bewering dat zij gezien hun andere levenswijze onmogelijk zouden kunnen integreren. In de jaren dertig werd dit ook vaak over joden gezegd.

Niet genoeg kan worden benadrukt dat moslims enerzijds niet alleen worden gediscrimineerd op grond van religie, maar ook op afkomst, net als joden. Islamofobie richt zich ook op niet-moslims die (ten onrechte) als moslim geïdentificeerd worden op basis van uiterlijke kenmerken zoals naam, taalgebruik, fysiek voorkomen en kleding. Deze uiterlijke kenmerken zijn aanwijsbaar een dimensie van racisme bij moslimdiscriminatie.

Een algemene achtergrond van diverse vormen van discriminatie en uitsluitings-mechanismen is de met de evolutie meegegeven neiging van de mens om te categoriseren, te veralgemeniseren en te stereotyperen. Een vooroordeel is zo gevormd. Denken in termen van groepen met vaststaande kenmerken is makkelijker dan denken in termen van individuen die op duizend en een dingen van elkaar verschillen.

Maar daarnaast is er de maatschappelijke context: de toegenomen invloed van een islamofobe ideologie is een van de centrale bestanddelen van de politieke verschuivingen die al enige tijd gaande zijn in Nederland maar ook in Europa. Er is sprake van een context van angst en onzekerheid over etnische en religieuze diversiteit.

Immigratie heeft voor grote demografische veranderingen gezorgd. Etnische, nationale en culturele identiteiten kwamen ter discussie te staan en leken aan erosie onderhevig, niet alleen door migratie maar ook door de toenemende globalisering die snelle veranderingen met zich mee heeft gebracht.

In de huidige tijd komt hier de grote toevloed van vluchtelingen bij.

Vormen van racisme

Ik maak bij racisme vaak een onderscheid tussen vier vormen:

- **Institutioneel racisme**, de bedoelde of niet bedoelde discriminerende effecten die vervat zijn in instituties en wet- en regelgeving.
- **Elite racisme** – sociale elites die machtsposities bekleden in diverse sectoren van de maatschappij hanteren vaak een discours dat gericht is op uitsluiting. Hierbij wordt al of niet versluijrende taal gebruikt.
- **Alledaags racisme** doet dit ook, maar dan in het dagelijks leven van burger tot burger en vaak explicieter.
- Tenslotte is er het **politiek georganiseerde racisme** dat in de naoorlogse periode op kleine schaal vooral is opgekomen sinds de jaren '80, maar vanaf het begin van de nieuwe eeuw een hoge vlucht heeft genomen in de politieke organisatie van islamofobie.

Van de vier onderscheiden vormen is het politiek georganiseerde racisme de meest gevaarlijke omdat het niet vatbaar is voor correctie, inspeelt op gevoelens van angst en bedreiging van gewone mensen en gericht is op politieke machtsvorming.

Ik heb er vaker op gewezen: het vooroorlogse antisemitisme was in Europa wijdverbreid. Het kon zich in Duitsland ontwikkelen tot de Holocaust omdat het er in slaagde politieke macht te veroveren, mede met dank aan straatgeweld.

Daarom is het nodig om waakzaam te zijn en altijd een tegengeluid te laten horen als de PVV en obscure groepen als Identitair Verzet en Pro Patria de komst van moskeeën en asielzoekerscentra aangrijpen om mensen voor hun politieke antimigranten- en antimoslimkarretje te spannen, om het debat over vluchtelingen te islamiseren met hun kreten als 'moslimkolonisatie' en 'islamitische volksverhuizing'. Daarom is het belangrijk de oren te spitsen en de ogen wijd open te houden als er zoals in Enschede plotsklaps zogenaamd spontane demonstraties plaats vinden tegen de opvang van vluchtelingen. Terwijl media praten over protest van buurtbewoners zagen we daar een Hitlergroet en iemand die na een schreeuwend verwijt aan asielzoekers dat zij 'geen gevoel hebben' en passant ook even tekeer ging tegen links en homo's. Had de NVU afgezegd of vond men het meer opportuun om undercover te komen?

Daarom was het mooi om uit Zeewolde te horen dat Wilder's actie om asielhulp tegen te houden zeker invloed had gehad: het versterkte de wil om vluchtelingen op te vangen.

Maatschappelijke actie is onontbeerlijk om veranderingen teweeg te brengen.

De ontwikkelingen in de afgelopen tijd hebben laten zien dat veranderingen in gang konden worden gezet omdat de ondernomen maatschappelijke actie door civil society organisaties mede gebruik maakte van verkregen kennis en informatie over het verschijnsel islamofobie.

De rol van kennis

Dat brengt me op de rol van kennis. Omdat Islamofobie een complex maatschappelijk verschijnsel is, net als racisme in het algemeen, is er ook een veelheid aan inzichten en hulpmiddelen nodig om meer kennis en begrip te krijgen. Registratie door politie en antidiscriminatie-voorzieningen zijn belangrijk maar niet genoeg. Analyse in de breedte en de diepte en duiding zijn noodzakelijk.

Waarnaar kijkt een sociaalwetenschappelijke benadering van islamofobie zoal en hoe? Een belangrijk startpunt is natuurlijk het begrip als zodanig; wat verstaan we eronder? Wat zijn de

criteria om een bepaald verschijnsel als zodanig aan te duiden. Wat is de relatie tussen dit verschijnsel en vergelijkbare verschijnselen? Wat zijn oorzaken, eigentijds en historisch, wat zijn uitingsvormen en in hoeverre komen zij overeen of verschillen zij naar tijd en plaats? En tenslotte, wat kan eraan gedaan worden en door wie en hoe?

Welke onderzoeksinstrumenten zijn aangewezen om al deze gegevens te verzamelen? En niet onbelangrijk: waarover gaan de discussies, wat zijn de hete hangijzers? Dat zijn dan al heel veel vragen waar veel kennis en inzicht bij nodig is.

De noodzaak tot inzicht

Dat betekent dat we inzichten nodig hebben uit de sociale psychologie over vooroordelen en stereotypen; inzichten uit de sociologie van etnische relaties over de verhouding minderheid-meerderheid/discriminatie en racisme; inzichten uit de politieke wetenschappen, over politiek extremisme, populisme en ideologie; inzichten uit mediastudies en tekst en taalwetenschap; over de patronen in de berichtgeving en het discours over moslims/minderheidsgroepen; inzichten uit de geschiedwetenschap, en daarnaast hebben ook religiewetenschap en islamologie belangrijke bijdragen te leveren. Denk maar aan de historische beeldvorming over islam, de contacten tussen islam en christendom, oost en west en de ideologie van het oriëntalisme.

Last but not least kunnen we het natuurlijk niet stellen zonder de juridische wetenschap, dit voor de beoordeling mogelijke strafbaarheid.

Voortbouwend op relevante inzichten uit deze wetenschapsgebieden, gecombineerd met Dataverzameling, kunnen we inzicht ontwikkelen in dit verschijnsel met als uiteindelijk doel het beter tegen te kunnen gaan. Maar het is duidelijk dat alleen het recht en de data onvoldoende zijn, meer diepgaande sociaalwetenschappelijke analyses zijn nodig om het verschijnsel te doorgronden en te duiden.

Een groot probleem van racisme in Nederland is het feit dat er sprake is van achterstallig onderhoud in kennis. Ik heb laatst op een rijtje gezet wie zich bezig houden met de studie van racisme en de verschillende deelvormen daarvan, dat zijn er bijzonder weinig. Het is binnen de academische wereld een structureel onderbelicht item, de inzet van een aantal toegewijde wetenschappers daargelaten. Gelukkig is er nu een leerstoel ingesteld aan de UvA (Amade M'charek die in haar onderzoek aandacht besteed aan 'ras' in genetica!) maar er moet meer gebeuren.

Politieke verantwoordelijkheid

Net als van de wervende kracht van de politieke mobilisatie van racisme kan er een wervende kracht uitgaan van de mobilisatie van antiracisme – versterkt door de onmisbare kennis over het verschijnsel. Ook dit is zichtbaar in het huidige debat over vluchtelingen. De politiek heeft hier een belangrijke rol, op alle niveaus, gemeentelijk, landelijk en internationaal. Onlangs besloot de gemeente Amsterdam na een motie van D66 en VVD om over te gaan tot aparte registratie van islamofobie. Hierbij speelden mijn onderzoeksgegevens een belangrijke rol. Het laat zien dat kennis een onmisbaar onderdeel uitmaakt van veranderingsprocessen. Het lijkt bijna een open deur... toch wordt er veel te weinig ingezet op het vergaren van kennis. Politici dienen zich de recente uitspraak van de Hoge Raad (dd. 16 november 2014) aan te trekken waarin politici worden gewezen op de verantwoordelijkheid die zij dragen in het politieke en maatschappelijke debat. Zij dienen te voorkomen dat zij uitlatingen verspreiden die strijdig zijn met de wet en met de grondbeginselen van de democratische rechtsstaat. Daarbij geeft de Raad nadrukkelijk aan dat het hierbij niet uitsluitend gaat om uitlatingen die aanzetten tot haat of geweld of discriminatie maar ook om uitlatingen die aanzetten tot onverdraagzaamheid.

Opmerkingen en aanbevelingen VN comité

Weerstand tegen het aan de kaak stellen van islamofobie en het onbepaald kunnen beledigen en schofferen van moslims wordt nogal eens onderbouwd met argumenten gericht op het koesteren van het vrije woord. Er is echter nogal wat onduidelijkheid over wat het vrije woord precies inhoudt. Voor sommigen betekent het zoveel als 'roep u maar' en ook onzin en kletsboek komen voor. De vrijheid van expressie wordt daarbij niet zelden gereduceerd tot

vrijheid van beledigen, zoals uitingen van digitale knokploegen op sommige (a)sociale media laten zien.

De vrijheid van expressie kan echter niet los worden gezien van andere mensenrechten zoals het VN comité tegen discriminatie duidelijk heeft betoogd toen het in augustus 2013 een algemene aanbeveling tegen racistische hate speech aannam.

'De vrijheid van meningsuiting kan en mag het teniet doen van de rechten en vrijheden van anderen niet tot doel hebben', stelde het VN comité.

Het gaat niet om het eenvoudigweg tegenover elkaar stellen van het recht op vrije meningsuiting en de beteugeling daarvan ten gunste van beschermde groepen uit het oogpunt van anti-discriminatie. Ook die groepen en personen genieten namelijk het recht op vrijheid van meningsuiting en vrijheid van raciale discriminatie in het uitoefenen van dat recht.

Racistische hate speech legt slachtoffers potentieel het zwijgen op en tast aldus hún recht op vrije meningsuiting aan, aldus de VN.

Het recente rapport van de VN over de situatie in Nederland is een belangrijk instrument om op terug te vallen bij maatschappelijke actie tegen racisme. Het waren maar een beperkt aantal onderwerpen die in de media werden genoemd bij de bespreking van het verslag van de VN-commissie tegen Uitbanning van Rassendiscriminatie. Hoe het verder moet met Piet – er was opluchting, er werd niet gepleit voor een verbod! - , arbeidsmarktdiscriminatie en *ethnic profiling* door de politie, dat waren zo'n beetje de onderwerpen waarover het ging. Toch heeft de VN veel meer kritiekpunten en aanbevelingen naar voren gebracht.

De commissie laat duidelijk zien een brede opvatting te hebben van wat racisme is, hoe ver de gevolgen in tijd en reikwijdte kunnen strekken en daarmee van de verstrekkende aanpak die noodzakelijk is om tot een oplossing van dit hardnekkige maatschappelijke probleem te komen. Een aanpak zou zich meer moeten richten op de oorzaken, aldus de VN. Processen van stereotypering, stigmatisering en indirecte discriminatie worden enkele keren nadrukkelijk genoemd, net als maatregelen om kennis en bewustwording hierover te bevorderen. Er moet ook volgens de VN dus meer gebeuren dan maatregelen in de sfeer van het recht en de registratie.

De VN sluit zich onder andere aan bij het EU-voorstel van een jaarlijks nationaal actieplan tegen rassendiscriminatie. ECRI (de commissie tegen racisme van de EU) dat vorig jaar een rapport uitbracht over de situatie in Nederland, deed daarin onder meer dit voorstel.

Opmerkelijk zijn het grote aantal kritische opmerkingen en aanbevelingen van de VN over de afschaffing van het minderhedenbeleid dat in de afgelopen jaren door de diverse regeringen is doorgevoerd. Zo betreurt de commissie het zeer dat overlegorganen van minderheidsgroepen zijn opgeheven. Verder wordt aandacht gevraagd voor het feit dat sociale uitsluiting verder kan worden versterkt waar de verantwoordelijkheid voor integratie eenzijdig bij de migrant wordt gelegd.

Ook de opvang en inburgering van nieuwe migranten komen in het rapport aan de orde. Aandacht hiervoor is van groot belang, juist in deze tijd nu er veel nieuwe vluchtelingen moeten worden opgevangen. De VN vraagt om gelijke behandeling. De huidige regels werpen voor bepaalde groepen als analfabete migranten, vrouwen met weinig opleiding en mensen uit landen met een ander alfabet grote drempels op om aan de inburgeringseisen te voldoen.

De VN commissie benadrukt ook de ondervertegenwoordiging van verschillende minderheidsgroepen in publieke diensten zoals de politie en bepleit een beleid van *affirmative action* om hieraan met spoed een eind te maken.

Specifieke groepen

Aan de discriminatie van verschillende groepen wordt aparte aandacht besteed: Roma, Sinti en woonwagenbewoners, mensen van Afrikaanse herkomst, asielzoekers en vluchtelingen en vrouwen en meisjes.

Opmerkelijk is dat moslims als aparte groep ontbreken. Aan de discriminatie die hen treft wordt geen aparte paragraaf besteed. Wel wordt door de tekst heen diverse keer aandacht

gevraagd voor de discriminatiegrond religie en de manier waarop dit verweven is met andere gronden zoals etniciteit. Ook wordt de moslimgemeenschap naast de joodse gemeenschap genoemd in het kader van racistische haatspraak, het discours in politiek en media en de toename van (alledaagse) discriminatoire incidenten.

Opmerkelijk is dat deze paragraaf als enige geen aanbevelingen bevat. Gezien de mate waarin moslimdiscriminatie voorkomt lijkt mij dit geen evenwichtige benadering. Blijft natuurlijk dat veel voorgestelde maatregelen, zoals tegen het pesten op school, tegen *ethnic profiling* door de politie voor alle gediscrimineerde groepen en personen van belang zijn.

Dus, mits overheid en samenleving de aanbevelingen ter harte nemen, hoeven moslims echt niet te wachten tot een volgende ronde in de VN-rapportages in 2019. Maar dan dient minister-president Rutte wel verantwoordelijkheid te nemen en iets meer te doen dan zich te beklagen over het feit dat hij niet gaat over dat 'ventje'. Dat was nou weer symbolisch voor de constatering die ook de VN deed, dat racisme en discriminatie in Nederland vaak gebagatelliseerd worden. Natuurlijk hoeft Rutte geen besluit te nemen over de Pieten maar hij kan wel een standpunt innemen, en bevorderen dat Piet wordt ontdaan van negatieve stereotypen, van de residuen van een slavernijverleden. Als hoogste politieke vertegenwoordiger kan hij hier zijn voorbeeldfunctie vervullen, de aanbevelingen van de VN serieus nemen en een impuls geven aan de uitvoering ervan, niet alleen op het gebied van Piet maar op alle aspecten van racisme.

Tot slot

Ik kom tot een einde. De geschiedenis laat het zien: wantrouwen leidt tot meer wantrouwen, vijanddenken leidt tot meer vijanddenken, haat leidt tot meer haat, provocatie leidt tot meer provocatie, extremisme leidt tot meer extremisme. Tenslotte eindigen we in een negatieve spiraal van wederzijds onbegrip, wantrouwen en vijandschap terwijl het nodig is om te bouwen aan vriendschap, vertrouwen, binding, solidariteit en het streven naar gezamenlijke doelen. Het wordt tijd om de spiraal van haat en geweld te doorbreken. Laten we voor ogen houden dat het omgekeerde evenzeer geldt: begrip leidt tot meer begrip, vertrouwen tot meer vertrouwen en solidariteit tot meer solidariteit. Dat is vandaag de dag meer dan ooit nodig.

1.3 Verhalen kunnen verbinden

Halleh Ghorashi

Om de wereld te kunnen begrijpen hebben mensen categorieën nodig die de hoeveelheid informatie om hen heen ordenen. Maar dezelfde categorieën kunnen mensen beperken in sociale interactie wanneer ze tot dichotomieën worden gemaakt. Dan worden verschillen tussen categorieën zo groot dat er nauwelijks ruimte is voor wat gemeenschappelijk is. Terwijl voor elke interactie, elk gesprek zowel verschil als het gevoel van gemeenschappelijkheid nodig zijn. Zoals de Duitse filosoof Hannah Arendt treffend beargumenteert:

'Indien mensen niet gelijk waren, zouden zij elkaar en hen die voor hen kwamen niet kunnen verstaan, noch in staat zijn plannen te maken voor de toekomst en op de behoeften te anticiperen van hen die na hen zullen komen. Indien mensen niet verschillend waren, ieder menselijk wezen niet verschilde van ieder ander dat is, was, of ooit zal zijn, zouden zij noch de spraak noch het handelen nodig hebben om zich verstaanbaar te maken.' (Arendt, in Van der Zee 1999, p. 163).

Al lijkt dit vanzelfsprekend, vaak is het zo dat mensen in contact met anderen die ze als te ver van henzelf beschouwen, geen gemeenschappelijkheid kunnen toelaten. Daarom is het van groot belang om aandacht te hebben voor condities die dit besef van gemeenschappelijkheid stimuleren.

De traditie van de joodse filosofie, vooral het werk van Emanuel Levinas biedt hiervoor inspiratie. Levinas beargumenteert dat de mensen in hun handelen te vaak vanuit de ik-positie vertrekken en stelt voor om alteriteit als beginpunt te nemen: de ander benaderen vanuit de positie van die ander (Janssens & Steyaert 2001).

Het vooropstellen van de ik-positie maakt het contact met de ander onmogelijk wanneer de assumpties over de ander beladen en negatief zijn. Een te negatief beeld laat geen ruimte voor verrassing, vernieuwing en verbinding. Om deze dominantie van afstand tot de ander te kunnen doorbreken is alteriteit nodig en daartoe is het creëren van tussenruimtes van belang.

Deze term gebruik ik sinds mijn oratie in 2006, maar deze term is nu door vele anderen overgenomen, waaronder door de denkster des Vaderlands, Marli Huijjer.

De noodzaak van alteriteit via tussenruimtes is gegroeid in de context van toenemende polarisatie, hardheid en zelfs extreme vormen van geweld in de wereld, ook in Nederland. Culturele en religieuze verschillen zijn bronnen van maatschappelijke spanningen geworden, gevoed door een dichotomisch onderscheid tussen wij en zij (Ghorashi 2006). In mijn lezing wil ik laten zien hoe verhalen een uitweg kunnen bieden uit deze dominantie van dichotomieën.

De Amerikaanse zwarte vrouwenbeweging heeft mij geïnspireerd. Zij hebben de tijd en ruimte genomen alternatieve verhalen te produceren over hun geschiedenis (via orale geschiedenis) die de overlevingskracht van de vrouwen in de tijd van slavernij centraal stelt en niet slachtofferschap. Zonder hun geschiedenis te verloochenen laten deze verhalen een andere kant zien die voor het zelfvertrouwen van de nieuwe generaties cruciaal is.

Ghorashi kon zich niet voorstellen dat zij in Nederland als Iraanse vluchteling ooit de positie van een hoogleraar te kunnen bekleden waar ze ook van droomde. Maar het verhaal dat dit kan ondanks alle tegenslagen voedt de verbeelding van de nieuw generatie vluchtelingen om te durven dromen. Dromen kunnen voortleven door romans met hun imaginaire kracht of door iemand die je aanspoort om in jezelf te geloven. Dat kan alleen als mensen verder kijken dan wat voor de hand ligt. Dit kan alleen als we in staat zijn de open ruimtes te scheppen door te vertragen. In plaats van opgejaagd te worden door het gebrek aan tijd moeten we juist tijd nemen om naar elkaar te luisteren en om allianties aan te gaan.

Een voorbeeld: een masterclass in het kader van een project om vluchtelingen aan het werk te helpen. Aan alle deelnemers die aan het project mee deden (vluchtelingen, HR managers en beleidsmakers die met diversiteit bezig zijn en sociale werkers) werd gevraagd een verhaal te vertellen over haar of zijn eigen leven. Een vrouw vertelde niets en als het haar werd gevraagd zei ze herhaaldelijk: 'Ik heb niets te vertellen, ik heb geen verhaal'. Na wat geduld door de deelnemers heeft ze haar verhaal verteld. Zij kwam uit Eritrea, 10 jaar geleden als vluchteling naar Nederland. In Eritrea had ze jarenlang in verzet gezeten en gevochten voor mensenrechten en vrouwenrechten. Daarom moest ze vluchten. Sinds ze in Nederland is heeft ze alleen maar nee gehoord: 'Nee je taal is niet goed genoeg'; 'je diploma's zijn niet goed genoeg'; 'je culturele houding past niet bij ons'. Daardoor had ze niet alleen haar zelfvertrouwen verloren maar ook haar levensverhaal.

Dat verhaal was in haar bewustzijn volledig naar de achtergrond verdwenen. In Nederland was zij steeds aangesproken op wat zij níét was en níét kon. En zo werd zij iemand die 'niets te vertellen' had.

Door het verhaal werd veel in beweging gezet, het maakte duidelijk hoe belangrijk het zelfvertrouwen van vluchtelingen is voor hun lange termijn inclusie in de samenleving. Dat ze gezien worden vanuit wat ze te bieden hebben en niet constant op hun gebrek aangesproken worden. Dit verhaal was een eyeopener voor HR managers en beleidsmakers in de groep, over wat de mogelijke effect kan zijn van hun achterstandsbenadering in de praktijk.

Door deze bewegingen en vraagtekens worden dichotomieën doorbroken.

Maar om verhalen een kans te geven moeten we bewust veilige tussenruimtes creëren om deze verhalen toe te laten. Denk hierbij aan drie condities:

1. vertragen,
2. zonder oordeel luisteren (opzij stappen),
3. alteriteit toelaten (de ander vanuit de positie van de ander benaderen).

1. Vertragen

De vluchtigheid van de huidige laatmoderne tijd brengt ongeduld met zich mee. De kunst is om geduldig met dit ongeduld om te kunnen gaan. Dat kan onder meer door te vertragen en ruimte te maken voor interacties waarin (levens)verhalen gedeeld kunnen worden. Het vertragen beschermt ons tegen wat Eriksen (2001) 'de tirannie van de tijd' noemt. Want 'snel gaan betekent ook snel vergeten', zoals Lyotard ooit treffend heeft geformuleerd (in Janssens & Steyaert 2001: 109). Door de snelheid in het handelen vergeten mensen vaak de details en het veelvoud om hen heen te beleven en te waarderen. Door vertraging krijgen interacties en verhalen meer kans om vanuit hun meervoud en gelaagdheid gezien en gehoord te worden.

2. Opzij stappen

Na vertraging is het belangrijk om open en onbevooroordeeld te kunnen luisteren. De Nederlandse filosoof Theo de Boer (1993) stelt dat voor een interculturele dialoog de tijdelijke opschorting van het eigen oordeel een belangrijke stap is, een stap die hij 'epochè' noemt. De Vlaamse wetenschappers Janssens en Steyaert (2001) kiezen voor een vergelijkbare beschrijving, maar spreken van 'opzij stappen'. Door het tijdelijke opschorten van het eigen gelijk of opzij stappen wordt het mogelijk een gemeenschappelijke tussenruimte te creëren.

3. Alteriteit

Deze tussenruimte is leeg van oordeel, waardoor het mogelijk wordt naar de ander te luisteren vanuit haar of zijn perspectief, ofwel alteriteit toelaten. Bovendien maakt onbevooroordeeld luisteren de gecreëerde ruimte veilig genoeg om ervaringen in openheid te delen.

Wanneer een levensverhaal deze ruimte vult, is het mogelijk om meer te zien dan de aanvankelijk veronderstelde categorie van verschil. Dit meervoudige beeld biedt de mogelijkheid tot momenten van identificatie met mooie en minder mooie momenten in iemands levensverhaal. Momenten van sterkte en kwetsbaarheid, pijn en vreugde, overwinning en verlies. Door het delen van een levensverhaal doet iemand een appel op de ander om een gezamenlijke reis te beginnen. Een reis die afwisselend momenten van identificatie, distantie, ontroering, begrip of onbegrip kent. Verhalen geven mensen de kans om zich te bevrijden van de fixatie op het verschil, die hen vooral parten speelt wanneer ze met anderen in gesprek zijn die ver van hen af staan.

We moeten op lange termijn leren denken en breed mensen betrekken. Hoe gaan we met diversiteit om, wat denken wij over vluchtelingen, Nederlanders? Wat moeten we doorbreken. Als we er iets mee willen doen.

Sommige mensen zijn door de macht van herhaling hun verhaal vergeten. Als continu verteld wordt dat je niet goed genoeg bent, dan de kans is groot dat je erin gaan geloven. Het antwoord op deze negatieve vorm van benadering ligt echter ook in de herhaling. En dan vooral in de herhaling van een ander, positiever verhaal. Er zijn allianties nodig om een andere wereld voorstelbaar te maken. Verhalen verwarren de vanzelfsprekende structuren en daardoor zijn ze niet vrijblijvend. Verhalen hebben de kracht om de vanzelfsprekendheid te doorbreken.

Door verhalen kunnen we niet alleen verrassende verbindingen maken maar ook onze eigen horizon en leefwereld verbreiden. En dat is wat de wereld van polarisatie een sterk tegengewicht kan bieden.

1.4 Oordelen en uit verbinding raken

Glenn Helberg

Kijken met de ogen van mijn hart

Voorafgaand aan mijn inleiding laat ik u een YouTube film zien waarin Christopher Duffley, een blinde autistische jongen, destijds 10 jaar oud, het lied 'open the eye's of my heart, to see you' zingt. Ik zag hem met zijn stereotype bewegingen heen en weer springen. De vergelijking met onze samenleving kwam in mij op. Een samenleving waarin de mensen, de verscheidene anderen, problemen hebben met contact maken, met de ander zien. Een samenleving die van het ene op het andere heen springt, geen rust kent. We zien hoe Christopher in het lied vraagt om de ogen van zijn hart te openen om de ander te zien. En we zien hoe de verbinding met zichzelf tot stand komt. Hij wordt rustig en de luisteraar raakt ontroerd.

De vraag is, wil de samenleving de ogen van het hart openen om de ander te zien. 'Ik wil jou zien'. Als we dat kunnen in onze samenleving, dan geven we de grootste kracht in het universum volgens Einstein, de liefde, een kans om onze samenleving vorm te geven.

De Dagobert Duck samenleving

In de Dagobert Duck samenleving zijn de haves bang dat hun rijkdommen gestolen worden. Zij zullen de ander door die ogen zien. De ander zal altijd met argusogen bekeken worden. De ander zal dan altijd benoemd worden in termen van dief, crimineel of gevaarlijk of niet, de vreemde ander zal zich moeten bewijzen geen van deze benoemingen te zijn. Het benoemen van de ander blijkt in de dagelijkse omgang steeds van groot belang te zijn en heeft gevolgen voor de onderlinge verhoudingen. In de volgende uiteenzetting wil ik proberen u een denkmodel te geven waar deze benoemingen toe kunnen leiden.

De wereld veranderen kan ik niet. Ik kan alleen mezelf veranderen. Er zijn mensen die dat wel kunnen zoals Mark Zuckerberg. Door de uitvinding van Facebook heeft hij de verhoudingen in de wereld veranderd, hij heeft relaties tussen mensen onderling veranderd en de relatie van mensen met zichzelf. De relatie met de tablet of de iPhone is van essentieel belang geworden. Een hoge Amsterdamse politie ambtenaar zei tegen mij: 'Wij zijn ordehandhavers, doch tegelijkertijd handhavers van de verhoudingen, handhavers van het systeem'.

De mens is een fundamenteel relationeel wezen. Daar gebeurt alles in.

Interactie

Alles komt door middel van interactie tot stand. Interactie tussen vader en moeder om het kind te creëren. Interactie tussen kind en de moeder zodat het signaal voor het op gang brengen van de baring gegeven kan worden. De ontwikkeling van het kind is mogelijk vanwege de vijf zintuigen die interactie mogelijk maakt. Als het goed is komt er door de interactie tussen ouders en kind een goede verbinding tot stand die leidt tot een goede hechtingsrelatie. Het kind gaat een relatie aan met zijn ouders, met de grootfamilie, met de omgeving, met de dieren waar het mee opgroeit, met de speeltjes, doch van belang is uiteindelijk dat de mens ook een relatie aangaat met zichzelf. Met alles wat het kind in de omgeving of bij zichzelf ontwaart zal het een verbinding aangaan en de hoop is dat dit een harmonieuze verbinding wordt.

Het kind wordt zich op een moment bewust van zijn of haar lichaam, de puberteit gaat een belangrijke rol spelen. Het kind wordt zich op een bepaald moment gewaar van het vermogen om te kunnen leren. De relatie met de aangeboden stof moet er een zijn waar het kind zich goed bij voelt. Die relatie met zichzelf is van groot belang, het gaat om ontdekken, beoordelen en accepteren, en in deze reeks van zichzelf gewaarworden hoop je dat het kind een goede verbinding krijgt. Maar in dit proces zal de ander altijd ook een rol spelen.

De ander zal opmerkingen maken die het kind, de te worden volwassene, mee zal moeten wegen in de relatie met zichzelf, of althans mee zal moeten wegen in de relatie die het met zichzelf wil. Wat is een goede relatie met jezelf? Een relatie waarin rust aanwezig is, harmonie aanwezig is, waarin het zelfbeeld een goede basis heeft. Rust waar vanuit het zelfvertrouwen waarmee wij allen de wereld tegemoet moeten treden de basis is.

Uitvaller of uitgestotene

Rashid is een zevenjarige Surinaams Creoolse jongen die opgroeit in een gezin met een alleenstaande moeder en drie siblings. Zijn vader is gehuwd met een ander en vormt elders een gezin. Hij zit in groep 3 en het gaat niet zo goed met rekenen en taal en hij is nogal druk. Rashid is vanwege zijn ontwikkelingsstadium nog niet in staat om relaties te overzien. Het enige wat Rashid ervaart is de wijze waarop de leerkrachten op hem reageren. Hij weet niet dat de leerkrachten over hem oordelen in termen van 'ze zijn allemaal zo druk die Surinamers, sporten kan hij wel, moeder zal wel geen tijd hebben als alleenstaande moeder, ook al zo typisch, op die vader hoef je niet te rekenen, etc.'

Rashid weet niet dat de juffen zo over hem of over zijn familie denken. Hij ervaart iets in de interactie met de juffen en dat 'iets' zorgt er niet voor dat hij zich prettig voelt. Hij kan er nog geen woorden aan geven, behalve woorden als 'ik krijg altijd de schuld, de juf gelooft mij niet'. Moeder wordt op de hoogte gebracht van het feit dat het niet goed gaat met Rashid en de school geeft aan dat zij moeite doen om Rashid zijn leerdoelen te laten bereiken, doch hij profiteert er onvoldoende van. Steeds meer hulptroepen worden erbij gehaald. In die tussentijd ligt alles aan het kind en aan de ouders, doch wat er in de relatie gebeurt met de juffen of met de school krijgt geen aandacht. Of in de relatie met het kind en alle instanties die onder de hulptroepen vallen.

De mens is fundamenteel relationeel. En in elke relatie die het kind aangaat moet er rust komen, waaruit zelfvertrouwen kan groeien.

De belangrijke vraag is: elk kind wil leren, waarom lukt het niet in de verbinding tussen het kind en de aangeboden leerstof, wat gaat er daar mis. Het idee dat witte kinderen slimmer zijn dan zwarte kinderen heeft post gevat in de hoofden van leerkrachten, dus het moet wel aan het kind liggen. Rashid wordt ouder en al vroeg in het vervolgonderwijs blijkt hij een schooluitvaller te zijn. Dat klopt dan met de statistieken. Vul voor Rashid Mohammed in, het plaatje klopt weer helemaal.

Op straat komt Rashid echter een jongeman tegen die hem onder de hoede neemt. Hem kleine boodschapjes laat doen waar hij kleine vergoedingen voor krijgt. Of Mohammed komt een groep tegen die hem omarmt en zegt dat via het zuivere geloof hij wel zijn bestemming kan vinden. Of ... komt in een groep van vrienden terecht die elkaar camaraderie geven. Steun, gevoel van erbij horen. De schooluitvaller komt in aanraking met de politie. Is hij een schooluitvaller of een uit school gestotene?

Rashid, op zoek naar rust in de relatie met zichzelf heeft geen relatie meer met de samenleving waarin hij opgroeit, daar is hij inmiddels uitgevallen, of eruit geduwd.

De relatie met jezelf

Wanneer je opgroeit zegt de ander wat die vindt dat je bent. In de puberteit begin jij met een proces of je het daarmee eens bent of niet.

Als je opgroeit in een systeem waarin er een oordeel is over je huidskleur, over je ouders en gezin, over je cultuur, je etniciteit, over je gedrag, over je brein, over je seksualiteit, over je religie, over je land van herkomst etc., staat alles waar je een gezonde relatie mee wilt ontwikkelen onder spanning. Tot je bij de conclusie komt: voor wie ik liefheb wil ik heten. 'Ik wens niet meer benoemd te worden door de ander. Wel, als je denkt dat ik een crimineel ben - ik kan het toch niet veranderen - dan creëer ik een eigen idee over wat goed is en slecht'.

Kinderen groeien op in een samenleving waarin de ontwikkeling van het individu centraal staat. Doch wat komen kinderen tegen die niet voldoen aan het dominante verhaal? Zij worden benoemd volgens groepskenmerken. En het dominante verhaal heeft daarvoor verschillende categorisering. In de Dagobert Duck samenleving komen zij woorden tegen die de angst weergeeft voor de groep waar zij bij ingedeeld kunnen worden. Islamofobie, afrofoobie, antisemitisme, etc. Deze categorieën, met flinke oordelen en veroordelingen, gaan juist over datgene waar het ontwikkelende kind een harmonieuze relatie mee wil bouwen. Het gaat over de relatie die de jongere moet ontwikkelen met zijn zwarte huid, met zijn moslim zijn, met zijn joods zijn, Palestijns zijn.

Het kind wordt in zijn of haar gezin van herkomst benoemd. Het kind wordt op school benoemd, het kind wordt door de samenleving benoemd. Hoe het kind benoemd wordt door de ander zal afhangen van de ogen waarmee het kind bekeken wordt. Dat dominante verhaal van een ander kan ervoor zorgen dat je eigen verhaal onvoldoende tot ontwikkeling komt of verdwijnt. Het dominante verhaal en de herhaling ervan zijn van invloed op het kind dat opgroeit. Van binnen vraagt het kind zich af: "wat is er dan wel goed aan mij". Dit innerlijke werk kost veel energie. En u weet ook energie kan je maar een keer uitgeven. Alle energie gewijd aan dergelijke innerlijke conflicten kan niet meer besteed worden aan de andere ontwikkelingstaken en vragen. Deze spanning heet stress, deze kinderen groeien op met 'benoemingsstress'. Benoemen kan ook positief werken, zoals in hetgeen we in de speech van Halleh Ghorashi vernamen. Eén opmerking door een ander kan doorslaggevend zijn, zoals Halleh Ghorashi verhaalde: 'Jij lijkt wel een professor'. En zie vandaag.

Een voorbeeld van benoemen waar ik als kind reeds veel kritiek op had was de indeling in hoeveel procent wit je wel of niet in je genen had. Dat kwam er bij mij niet in, iets in mij weigerde het tot mij te nemen. Ik was veel trotser op hoe mijn vader mij benoemde. Mijn vader gaf eer aan alle voorouders die meegewerkt hadden om mij te vormen. Voor wie ik liefheb wil ik heten.

Het fenomeen ras

De 'founding fathers' van de VS, het leidende land in wat de Westerse cultuur heet, hadden toen zij over gelijkwaardigheid spraken, niet de vrouw of de mensen met een andere huidskleur dan wit in gedachten. Deze mannen spraken over weg van het juk van de Europese kerkvorsten en via erfelijke bloede het koningschap verwerven. In die periode heeft het woord ras ook zijn ontstaansgeschiedenis gekend. Ras als uitvinding om de trans-Atlantische slavernij en het laten verrichten van onbetaald werk te rechtvaardigen. Een fenomeen dat niet bestaat, een dwaling van het denken dat ons allen heeft gevormd.

Als u mij vraagt wat de invloed is op de persoonlijke ontwikkeling van mensen die uitsluiting meemaken wil ik u vragen wat de impact is van het woord ras op uw ontwikkeling. Ik kan u vertellen wat het met mij gedaan heeft. En hoe het geconstrueerde concept dat ik een ander ras zou zijn van invloed is geweest op hoe de ander op mij reageert.

Ik heb geen intieme relatie gehad hier in Nederland waarin mijn huidskleur voor de familie van de ander geen rol heeft gespeeld. Het kwam dan echt erop neer of de 'content of my character' en mijn 'accomplishments' door de beugel konden. Iedereen die gewend is aan het omgaan met zwarte mensen en wezenlijk geïnteresseerd is, weet dat het je altijd moeten bewijzen een onderdeel is van het bestaan van degene met die huidskleur.

Opgroeien in een huidonvriendelijke omgeving legt extra druk op je. Vraagt meer van je stresssysteem. We leren steeds meer over het stresssysteem en hoe dat leidt tot disfunctioneren en tot ziekte. Disfunctioneren dat zich kan manifesteren op lichamelijk, mentaal en sociaal gebied. We hoeven de cijfers slechts na te gaan en we zien dat migranten hoog scoren op de lijstjes die het disfunctioneren in beeld brengen.

Als ras niet bestaat, zoals ik postuleer en we allen over gelijkwaardigheid spreken waardoor ontstaan deze cijfers dan? Een ander woord dat goed werk doet in het creëren van ongelijkheid en benoemen is het woord cultuur.

Het woord cultuur lijkt uitgevonden om aan te geven dat iemand een inferieure vorm van zijn kan hebben. Terwijl ik als medicus juist heb leren zien dat cultuur een beschermende laag is rondom het ontwikkelende individu om volwassen te worden. Cultuur kan wel schade berokkenen in die zin dat als de beschermende laag te rigide wordt, ook daar weer uitsluiting plaats vindt. Als je niet voldoet dan...

Het gaat dus niet om cultuur op zich doch cultuur als systeem dat, indien het niet meebeweegt, indien het groei tegenhoudt, tot uitsluiting leidt.

We willen de mens zien in zijn/haar verschillende dimensies. Je kunt niet spreken over 'hoe ga ik met een Afghaan om'. We kunnen slechts spreken van 'hoe beleeft de ander zich, in hoeverre vertelt hij mij wie hij is'. Wat is het effect van hem/haar op mij en wat is mijn persoonlijke antwoord op die Afghaan die voor mij staat. Over het innerlijk van 'de Ander' weet

ik niets, net zomin als de ander over mijn innerlijk iets weet. Als we ons realiseren dat we allemaal interactiespecialisten moeten zijn om de ander in zijn waarde te laten, kan de focus op samenzijn veranderen.

Maar kan dat in een Dagobert Duck Nederland, een samenleving die bang is dat de ander komt om de rijkdom af te pakken, die de ander stelselmatig als crimineel ziet?

Het gaat om verbinding

De verbinding met je basis gaat over je man/vrouw zijn, gaat over de verbinding met je lijf, met de aarde, met je geaardheid, de wens om verder te komen in het leven. Verbinding met je toekomst, met je vluchtelingenverhaal. Het gaat om die verbinding: met je emoties, met je seksualiteit, met je vermogen om je voort te planten en zorg te dragen. Het gaat om de verbinding met je ego, je identiteit die zich vormt, met je eigenwaarde, met je eigen handelen. Het gaat over de verbinding met je vermogen om een andere te zien staan, mededogen te hebben, vanuit gevoel aanwezig te zijn. Het gaat over de verbinding met hoe jij je wilt uiten (taal), met de wijze waarop je communiceert. Het gaat om de verbinding met jouw verbeeldingskracht, jouw intuïtie, jouw spiritualiteit, wijsheid en kennis.

Al dit soort zaken zijn zaken die we ons gewaarworden en waar we een verbinding mee aan moeten gaan, doch waar het oordeel van de ander tussen kan komen. En vooral als het oordeel van de ander het dominante verhaal wordt.

Voorbeeld is het te weinig bekende verhaal van de tot slaaf gemaakte die geen zeggenschap meer had over lijf en geest, over de taal, over de eigen naam, het eigen geloof, seksualiteit, moraal, kennis, handelen of familierelaties. Alles werd gedictieerd, in alles werd geïntervenieerd door de ander.

Wie is dan die ander? In principe is de ander gewoon u en ik zoals wij ons verhouden tot elkaar en in hoeverre wij ons oordeel over elkaar veel meer laten prevaleren dan wat we op dat moment in de interactie werkelijk waarnemen. En als we iets zien bij de ander dat volgens het vooroordeel niet overeenkomt wij dat een uitzondering noemen, 'maar jij bent anders'. Van groot belang in dit kader zijn zeker de mensen die wel denken dat ze de wereld kunnen veranderen, zoals politieke leiders, mensen die wereldleiders willen zijn in een land en mensen tot vluchten brengen. Welke verbinding hebben die mensen, die leiders met hun ego? Die ander kan ook zijn: de instituten, gevuld met de ambtenaren, uitvoerders, zoals wij die kennen in ons land; de belastingdienst CJIB, de verplichte zorgverzekeringswet. De deurwaarder die veel invloed heeft op het leven. Zodanig dat het de gevoelens voedt die leiden tot islamofobie, racisme, terrorisme, criminaliteit. Het boetesysteem, één woord zullen de nieuwe Nederlanders het eerste kennen: boete. Op de fouten van de vreemde ander, de onwetendheid van wet en regelgeving wordt de staatskas gevuld.

Regel- en wetgeving die de meest zwakken treffen waardoor deze nog minder weerbaar zijn en materieel, pedagogisch en emotioneel er onvoldoende voor hun kinderen kunnen zijn. De invloed van de context, van de benoemingen worden onvoldoende meegenomen in hoe dat inwerkt op gezinnen, met als resultaat dat de kinderen in de vrije ruimte op allerlei manieren benoemd kunnen worden, en door instanties vanuit die benoeming gezien worden waardoor etnisch profileren een grond krijgt. In deze westerse Dagobert Duck samenleving zijn alle regels en wetten gemaakt om de Dagobert Duck samenleving te dienen.

In de ontmoeting is er alleen maar sprake van uitzenden en ontvangen. Laten we er vanuit gaan dat het enige wat werkelijk bestaat de interactie is en alles wat we over elkaar denken van invloed is in de ontmoeting. Willen we een samenleving creëren waarin we elkaar respecteren en gelijkwaardig behandelen, zullen we interactie-specialisten moeten worden. Wie de macht heeft in een dergelijke interactie draagt een grote verantwoordelijkheid. Elke interactie is afhankelijk van machtsposities. We kunnen de ander uit de verbinding met zichzelf halen als deze zich niet in de eerste instantie realiseert dat hij/zij een relatie met zichzelf heeft en dan pas met de ander, en verantwoordelijkheid kan nemen vanuit die relatie met zichzelf.

Een voorbeeld: Eind jaren 90 van de vorige eeuw, in een groot multidisciplinair overleg met de gemeente Rotterdam. Daarbij was ik als psychiater aanwezig, met mijn schoolkennis opgedaan op Curaçao van de geschiedenis van het racisme in de VS. Ik waarschuwde er toen voor dat de onderlaag van de samenleving - als men er niets aan zou doen - zwart zou worden. Tot dat moment was de onderlaag wit. In dat overleg noemde ik dat racisme in Nederland zou gaan toenemen, omdat de geschiedenis leerde dat in Nederland met name mensen die in dezelfde sociaal economische positie zaten de bron zouden kunnen vormen waaruit het minder en meer verhaal zou kunnen gaan groeien. Immers, wit in dezelfde sociaal economische positie wil zich beter voelen dan zwart.

Op dat moment speelde in de Nederlandse Antillen een grote crisis. De Koninklijke Shell verdween, de olie-industrie op grond van concessies die 100 jaar geleden waren gesloten, liepen af. Ik heb er toen voor gewaarschuwd dat er migratie naar Nederland op gang zou komen en vroeg wat het beleid ten aanzien van deze verwachting zou zijn. Op dat moment werd het niet serieus genomen, men zei dat Antillianen die hier naartoe zouden komen zichzelf over het land zouden verspreiden. Ik leerde hen verdunnings-Antillianen noemen. En wie schetst niet mijn verbazing toen er vervolgens een Antilliaans probleem ontstond en Antillianen steeds meer in negatieve termen benoemd werden.

In deze Dagobert Duck samenleving wordt van een zwarte jongeman (professional) van Curaçao eigenlijk niet verwacht dat hij een analyse kan geven die serieus genomen kan worden. Weten is voorbehouden aan die mensen die zaken als islamofobie, racisme, antisemitisme et cetera in standhouden en daarbij gedijen. Zolang we niet in staat zijn deze belanghebbenden te veranderen of uit te schakelen, zolang kunnen we die wereld niet veranderen.

Wél kunnen we onze eigen wereld veranderen door in elke ontmoeting interactiespecialisten te zijn en ons te realiseren dat het enige wat bestaat interactie is, hoe we ons tot elkaar verhouden. En ons realiseren dat de verantwoordelijkheid voor hetgeen in de interactie speelt 50% bij de één ligt en 50% bij de ander. En samen ervoor kunnen zorgen dat die interactie slaagt, die relatie gevormd kan worden waarin beide rust en harmonie vinden in de relatie met zichzelf. In welke functie we dan ook zijn.

Leren kijken met de ogen van ons hart.

2. De Workshops

2.1 Het eendere en het eigene

Anne-Ruth Wertheim en Lieneke Akkerman

Vorm:

Een creatieve verwerking van emoties, teweeggebracht door film en gastspreker. Tegelijk via 'ervarend leren' deze methode eigen maken om te kunnen gebruiken in groepen, waaronder onderwijssituaties.

Afwisselend vertellen Anne-Ruth en Lieneke iets over de film van Anne-Ruth en over de bedoeling van de methode die zij samen hebben ontwikkeld.

Inleiding door Lieneke

Zowel de film van Anne-Ruth als het programma zijn met het oog op een beperkte tijd ingekort.

Het is belangrijk dat iedereen haar/zijn eigen verhaal kan vertellen, daarmee ontstaat ruimte om het verhaal van de ander te kunnen horen (refereert aan de inleiding van Halleh Ghorashi). Het is een persoonlijke keuze waarmee of met wie je je verbindt (refereert aan de inleiding van Glenn Helberg).

De actualiteit kan ons zo confronteren met akeligheden dat we 'verzadigd raken van het akelige', met als gevolg dat we ons hoofd afwenden.

Ter illustratie laat Lieneke een beeldje zien dat gemaakt is door Anne-Ruth, het toont een mens die zich afwendt van het onrecht.

Kernbegrippen waar het om gaat in deze werkwijze zijn:

- Betrokkenheid
- Inlevingsvermogen
- Voorstellingsvermogen

Lieneke vraagt wie van de deelnemers in onderwijs of met groepen werkt: 7

Wie er een oorlog heeft meegemaakt: 2

Van wie een dierbaar iemand een oorlog heeft meegemaakt: na enige verwarring – dat realiseren we ons kennelijk niet! – iedereen.

Vertoning van de film 'De gans eet het brood van de eenden op'.

Als kind heeft Anne-Ruth in een Jappenkamp gezeten. Daarna, realiseerde ze zich, was ze een vluchtelingenkind. Anders dan andere kinderen.

Aan de hand van Ganzenbordtekeningen wordt door Anne-Ruth het verhaal over het Jappenkamp verteld. Een subtiel verteld en beeldend verhaal, waarin ze spreekt vanuit het perspectief van het kind dat ze was.

Ze vertelt:

Ik vroeg me af, hoe ziet het er ook alweer buiten het kamp uit?

Ik wist niet meer hoe mijn vader eruit zag (die in het mannenkamp zat).

Als je niet uitkeek werd je het nummertje dat je opgespeld had gekregen.

Op een bepaald moment gingen de Japanners de Duitsers nadoen. De joden moesten apart gezet worden.

Dat zette mijn moeder voor een dilemma dat ze met ons kinderen besprak. Mijn vader was joods, mijn moeder niet. Dat betekende dat wij weggehaald zouden worden en we van moeder gescheiden werden. Maar verzwijgen was ook link, ze wist niet of mijn vader zich als joods had gemeld.

Ze besloot net te doen of zij joods was, zodat we bij elkaar zouden blijven.

Anne-Ruth vertelt hoe de verschillen tussen verschillende groepen werden uitgespeeld door de Japanners, en hoe de hiërarchie was. Er werd verschil gemaakt tussen Nederlandse niet-joden en Nederlandse joden, maar ook tussen deze twee groepen en de Oosterse joden die ook in het kamp zaten. Het eten (waarvan altijd tekort was) uitdelen verliep van groep 1 naar 2 naar 3; straffen verliep van 3 naar 2 naar 1.

Wij discrimineerden ook, heel gek, wijzelf werden gediscrimineerd en discrimineerden dan weer anderen.

Als voorbeeld vertelt ze wat er gebeurde als iemand een regel had overtreden. Dan werd de gehele kampbevolking, dus ook de kinderen, gestraft door urenlang in de brandende tropenzon te staan. Als de 'schuldige' zich niet aangaf werd de druk opgevoerd door ook de zieken en de ouderen buiten te zetten. Totdat iemand degene aanwees die de overtreding begaan had.

Verwerking stap 1

Iedereen krijgt een smal papiertje. Daarop schrijven we in steekwoorden onze eigen associaties bij het zien van de film.

Het gaat om persoonlijke impressies. Het is de bedoeling contact te maken met wat er is opgeroepen.

Toelichting van Anne-Ruth n.a.v. vragen/reacties van de deelnemers:

- Wat bracht je ertoe dit verhaal op DVD te zetten?
Anne-Ruth werkte in het onderwijs en wilde vormen van racisme op deze manier uitleggen. Zoals de omkering van de discriminatie.
- *Er was een omkering van de situatie, eerst waren wij witten de baas over de Indonesiërs, toen zaten we achter het prikkeldraad en waren de Japanners de baas over ons en moesten de Indonesiërs ons bewaken. Als witte ervaarde je ineens dat je herkenbaar was als witte!*
- Wat een sterke overlevingskracht als kind!
- Ben ontroerd, traumaverwerking, hoe doe je dat? Wat helpt?
Ik werd me pas op mijn 50^e bewust van de impact. Toen ben ik in psychotherapie gegaan. Ik voelde wel altijd bepaalde dingen erger dan anderen. De zin van therapie is dat je het gaat snappen.
- Pas later behoefte hieraan, hoe komt dat?
Een factor is, als je het overleefd hebt, dan moet je niet zeuren. Dat werd ook wel gezegd tegen onderduikers. Nu ook tegen vluchtelingen. En de tijdgeest speelt een rol, men ging het zien.

Verwerking stap 2

Nu krijgt iedereen een iets groter papier, om uit de steekwoorden één eigen herinnering te kiezen en daarover een klein verhaaltje te schrijven.

In verband met de tijd is er misschien niet voor iedereen ruimte om het verhaal in de groep voor te lezen. Dat is wel de bedoeling in deze methode, het gaat erom dat iedereen gehoord en 'gezien' is in wat het met hem/haar deed.

Als maar enkelen het woord kunnen nemen zoals dat gebruikelijk is in nabesprekingen na een film of gastspreker, kunnen de anderen het gevoel hebben dat hun verhaal er niet toe doet. Maar in deze methode moet het wel nadrukkelijk ieders eigen keuze zijn om het wel/niet te doen, het is belangrijk de eigen privacy te beschermen.

Er volgt een onroerend uitwisselen van heel diverse verhalen, in een open en veilige sfeer in de groep.

Heel verschillende situaties zijn door het zien van de film opgeroepen bij deelnemers. Sommigen met een directe associatie, zoals het apart inchecken van zwarte mensen op een airport die dan met voorrang verder mochten, de verwarring die dat opriep. Bij anderen waren persoonlijke herinneringen opgekomen aan vernedering en onmacht.

Daarna krijgt iedereen het boekje uitgereikt met de methode, om zelf te kunnen gebruiken in het werken met groepen rond dit thema.

Verslag Anne Swart

2.2 Islamofobie en antisemitisme

Jaap Hamburger, Max Wieselmann, Yassin El Forkani, Sandra Doevendans
Moderator: Marten Bos

Start met korte pitches

Sandra Doevendans (PvdA Statenlid, bestuurslid voor Al Nisa; samen met Emcemo registratiesysteem islamofobie):

Discriminatie is gewoon geworden.

Vanuit boosheid komt een boodschap niet over, dialoog is nodig. We moeten het onderwerp kleiner maken en niet naar Israël kijken waar velen het toch niet over eens zijn. Ze beveelt een documentaire aan die gaat over persoonlijke verhalen.

De documentaire heet: 'Anders kijken.'

Max Wieselmann (Directeur EAJG):

Mijn jood-zijn is vooral bepaald door mijn familie. Wij hebben geleden omdat wij als groep zijn weggezet. Ik ben allergisch voor situaties waarin mensen als groep worden weggezet en worden buitengesloten, maar ook voor situaties waarin de groep zelf mensen buitensluit. En ja, dat gebeurde en gebeurt ook door Joden. Dat zijn de momenten waarop ik afhaak. We moeten als Joden niet raar opkijken dat als wij onszelf als groep - hier, in Israël of waar dan ook - een aparte status willen geven, dat anderen de ruimte krijgen, de kans grijpen en op de zieke gedachte komen om ons buiten te sluiten.

Verbinden betekent geven en nemen. Als nieuwkomer hoef je jezelf niet te verloochenen. Islamofobie en antisemitisme hebben een binnen- en een buitenkant. De dialoog moet zich niet beperken tot moskee en synagoge. Dan mis je 90 % van de mensen.

Yassin El Forkani (Jongerenimam):

Mijn waardering voor Abdou Menebhi, die met zijn Emcemo als eerste islamofobie op de kaart zette. Ik ben ooit geraakt door een dame die moeite had om een baan te vinden. In de sollicitatie werd gezegd dat de hoofddoek te laag was. De vrouw wilde dat niet wijzigen maar vond dat men haar moest nemen zoals ze is.

De samenleving is anders geworden, dat moeten we accepteren. We moeten terug naar respect en normen en waarden.

De moslimgemeenschap (voor zover je daarvan kan spreken) moet niet weggijken.

Moslims moeten leren reflecteren als het gaat om zoektochten over barbaarse dingen in de theologie.

Jaap Hamburger (Voorzitter EAJG):

Ik leg u een aantal vragen voor.

Laten wij ons niet teveel op sleeptouw nemen door onze opponenten? Door de grote en kleine Wildersjes in de samenleving, de stuitende dom- en warhoofden op internet en de sociale media? Bepalen zij eigenlijk onze agenda, ook vandaag?

Is er sprake van herhaling van het verleden van Europa? Laten wij ons niet veel te veel op sleeptouw nemen door de angst dat het verleden, het 'oude racisme' van de Tweede Wereldoorlog voorop, zich zal herhalen?

Moeten we krampachtig ieders gevoelens zo veel mogelijk ontzien, op eieren lopen, water in de wijn van onze vooroordelen doen en ons met iedereen 'in eigen kring' verbonden en verwant willen voelen? Bijvoorbeeld, moet ik mijn kritiek op het Israëliësch beleid verzachten en temperen omdat anderen zich daaraan storen?

Nog een stap verder: moeten we misschien zelfs niet zoeken naar zoveel mogelijk medestanders, maar juist afstappen op hele of halve racisten met een nog niet gesloten wereldbeeld?

Doorpraten in kleine groepjes

Groep met Yassin El Forkani:

Bijdrage: Op mijn 16^e sprak ik mijn vader over het dragen van een hoofddoek. Mijn vader vond het niet verstandig want ik zou misschien niet worden geaccepteerd in de samenleving. Tien jaar later, toen ik al lang toch een hoofddoek droeg vertelde vader dat hij angstig was geweest over zijn advies van toen. Hij vond dat hij zijn dochter tekort deed. Ze had in vrijheid moeten kunnen beslissen.

We moeten uitkijken met te snel gooien met termen als islamofobie. Maar je moet ook nagaan wie je zelf bent en wilt zijn. En soms moet je je eigen principes op een laag pitje zetten als het goed is voor de ander.

Bijdrage: Ik ben het niet eens met Yassin over de noodzaak tot reflectie door moslims. De discussie intern aangaan is prima, maar er is geen sprake van gelijkwaardigheid in de samenleving. En je moet het ook hebben over westerse oorlogen.

Juist voor mensen uit de islamitische cultuur, de antiracistische democraten, is het belangrijk afstand te nemen van het beeld dat extreem rechts geeft van islam, van de hetze die wordt aangemoedigd. Onder moslims bestaan veel richtingen (liberalen, orthodoxen), net als bij andere godsdiensten.

Groep met Jaap Hamburger:

Bijdrage: Als we politiek correct willen zijn en dus anderen de mond snoeren, als we niet naar anderen luisteren dan kan het zijn dat de opvattingen teruggedrongen worden. Maar dan blijft het onderhuids en kan op elk moment weer boven komen.

Bijdrage: Een politieagent spreekt een Surinaamse buurtbewoonster aan die een barbecue aansteekt. De barbecue ontwikkelt zeer veel rook en de politieagent reageert hierop door te zeggen dat de vrouw niet moet denken dat ze in de bush woont. Hoe reageer je op zo'n vernederende racistische opmerking?

Reacties hierop zijn dat de agent niet professioneel reageert. En dat het belangrijk is dat je je verplaatst in de ander (hoe moet dat voelen). Het is juist bon ton geworden om racistisch te spreken. In dit voorbeeld is de machtsverhouding anders.

Het is belangrijk dat we ook vaststellen dat we zelf soms racistisch zijn. Heeft politieke correctheid de wind in de rug? Het kan ja of nee zijn.

Jaap: In het openbaar tref ik niet zoveel racisme aan. Juist wel door de mainstream politiek.

Groep met Sandra Doevendans:

Bijdrage: Ik kom uit Veenendaal en draag een hoofddoek. Wij zijn in een groep van christelijke- en moslim vrouwen. We praten samen. Niet zozeer theologisch maar praktisch. Hoe vind je elkaar; samen op vakantie gaan; zoek de overeenkomst. Het gaat erg over microniveau.

Hoe ga je om met machtsverhoudingen? Op microniveau kan je meer bereiken.

Politici bepalen te veel hoe wij moeten denken.

Reactie: We moeten juist een politieke tegenbeweging opzetten. Het hele debat verschuift nou juist naar rechts. Het moet allebei. Macro en micro.

Groep met Max Wieselmann:

Samenvattend:

- In hoeverre wordt het normaal dat er xenofobe uitspraken worden gebezigd?
- Er is een behoefte om mensen te categoriseren.
- Mensen hebben nou eenmaal oordelen over elkaar.
- Is het nodig om dingen te benoemen of moet je juist politiek correct zijn?

Eindconclusies

- Groep1: Op micro- en macroniveau vragen blijven stellen. Gemarginaliseerde stemmen meer ruimte geven.
- Groep2: Niet officiële mensen ruimte geven voor hun vooroordelen. Niet te snel zeggen 'het deugt niet wat jij zegt'.
- Groep 3: Het hoort misschien toch tot de menselijke natuur om 'jodenstreek' te zeggen.
- Groep 4: Alles begint bij respect.

Algemene eindconclusie

We moeten vragen blijven stellen, zowel op micro- als op macroniveau. In het intermenselijke contact niet te snel zijn met 'het deugt niet wat jij zegt'. Gemarginaliseerde stemmen meer ruimte geven. Maar ook blijven zien dat er sprake is van ongelijkwaardigheid. Op macroniveau moeten we wel politiek correct zijn en de dingen blijven benoemen.

Verslag Lonneke Lemaire

2.3 Discriminatie, uitsluiting en hatespeech op sociale media

Ewoud Butter, Gijs van Beek
Moderator: Marlene Bosman

Introductie:

Gijs van Beek is eindverantwoordelijke voor de fora van Marokko Media. Daarnaast doet hij verschillende communicatieprojecten. Hij is geïnteresseerd in de dynamiek van sociale media. Ewoud Butter is oprichter van Republiek Allochtonië en heeft in samenwerking met Roemer van Oordt de website Polderislam opgezet. Marlene Bosman is onderzoeker en voorlichter diversiteit en discriminatie.

De cijfers over meldingen

Ewoud Butter vertelt dat in 2014 bij MiND (Meldpunt voor internetdiscriminatie) 304 meldingen binnen zijn gekomen, waarvan er slechts 100 strafbaar werden bevonden. Iedereen die regelmatig tijd doorbrengt op sociale media weet dat dit slechts het topje van de ijsberg is. Uit de quiz komt naar voren dat bij MiND de meeste meldingen gedaan worden over racisme, gevolgd door antisemitisme en leeftijdsdiscriminatie. Bij het MDI ligt deze verhouding heel anders.

Het MDI registreert moslimdiscriminatie al vanaf het begin van deze eeuw. Afgaande op hun cijfers hebben de meeste gevallen van antisemitisme en moslimdiscriminatie zich voorgedaan in de eerste zes jaar van deze eeuw.

Het feit dat er weinig meldingen binnenkomen heeft meerdere oorzaken.

- Discriminerende uitspraken 'gewoon' zijn geworden.
- Veel incidenten worden bestempeld als deel van het maatschappelijk debat.
- Eén van de belangrijkste redenen dat discriminatie niet gemeld wordt is dat veel mensen niet geloven in het effect van melden. Veel incidenten worden niet als strafbaar gezien als ze getoetst worden aan de wet, met als gevolg teleurstelling. Het heeft dus te maken met het vertrouwen in instituties.
- Meldpunten hebben weinig macht om daadwerkelijk iets met de meldingen te doen. Op Republiek Allochtonië staat een artikel hierover:
<http://www.republiekallochtonie.nl/factcheck-toename-van-racisme-op-internet>

Er bestaat wel direct verband tussen de actualiteit en het aantal meldingen. Uit een grafiek komt duidelijk naar voren dat er bijvoorbeeld naar aanleiding van de moord op van Theo van Gogh en van de cartoonaffaire een stijging in het aantal meldingen waar te nemen is.

Iemand uit de groep oppert dat het probleem dieper ligt. Tegenwoordig wordt het onderscheid op etniciteit in Nederland heel normaal gevonden. Een term als discriminatie is moeilijk als er zo'n vertroebeld beeld van de wereld is gevormd.

Conclusie: er zijn te weinig (betrouwbare) bronnen om toename van islamofobie te constateren. Dat er relatief weinig gevallen van discriminatie gemeld worden zegt niets over de realiteit.

De macht van social media

Er zijn talloze voorbeelden van hate speech/haatzaaien op het internet te vinden, in het bijzonder tegen moslims. De uitingen van mensen worden steeds intoleranter. Ook is het erg makkelijk geworden om mensen zwart te maken.

De sociale media kennen nog een andere kant, het 'corrigerend vermogen'.

Ewoud Butter schreef er het volgende over:

'De overheid lijkt tot nu toe vooral te willen vertrouwen op het corrigerend vermogen van de mensen op social media. Dergelijke correcties vinden zo nu en dan ook wel plaats. Sterker, soms vindt er een publieke veroordeling plaats of wordt na een foute opmerking massaal het ontslag van iemand geëist. Zoals onlangs gebeurde met Mia Sliwinski die "karma is a bitch 9/11" schreef nadat een kraanwagen op een moskee in Mekka was gevallen.

Of zoals Yasmina Haifi overkwam, nadat zij beweerde dat IS een "zionistisch complot" was. Het toont aan dat men nog niet om kan gaan met de enorme macht die het internet heeft. Dat geldt voor discriminatie, maar ook dat iemands hele leven overhoop gegooid kan worden.

Vertrouwen op het corrigerend vermogen van de massa kan, zo blijkt uit deze zaken, er op uit draaien dat het internet een variant wordt op de middeleeuwse schandpaal. Zonder tussenkomst van een rechter wordt iemand dan door de massa schuldig verklaard en onder aanmoediging van een joelende meute 'gestraft'.

Het kabinet kan ook voor een andere koers kiezen en zich nadrukkelijker gaan bemoeien met wat er op het net gebeurt. Het internet is immers niet alleen een virtuele werkelijkheid, maar ook een onderdeel van de reëel bestaande publieke ruimte. Wat er op het internet gebeurt heeft (grote) impact op de verhoudingen tussen bevolkingsgroepen in real life, op het veiligheidsgevoel van verschillende groepen en uiteindelijk op de grondrechten van Nederlandse burgers.'

Is er iets aan te doen?

De grote vraag is wat we precies kunnen doen aan discriminatie in de sociale media. Facebook is heel erg streng met het blokkeren van naaktheid. Waarom zou het dan niet streng kunnen zijn op discriminerende uitlatingen? Bij grote bedrijven wordt er wel gemonitord, maar voor kleine bedrijven is dat niet haalbaar.

Het is cruciaal om toe te werken naar een nieuwe moraal op het internet. In de openbare ruimte scheld je elkaar over het algemeen ook niet zomaar uit. Soms hebben mensen ook hele andere persoonlijkheid op internet dan in het echte leven.

Gijs van Beek vindt dat het internet zich in het puberstadium bevindt. Het handelt vanuit een 'hormonentoestand'. Het is nog maar een jong medium en pubers moeten heel strak begeleid worden. Hij vindt dat het de taak van de overheid is om het internet te begeleiden. Het verkrijgen van heldere eindtermen is hierbij belangrijk. Wat mag wel, wat mag niet? Lijnen over wat maatschappelijk aanvaardbaar is lijken in Nederland vager dan in andere Europese landen.

In het kader het 'normaal' worden van discriminerende opmerkingen wordt opgemerkt: Hoe is het mogelijk dat iemand als Wilders een medaille krijgt voor beste debater? In 1995 werd Hans Janmaat veroordeeld over zijn 'vol is vol' uitspraken. Vergeleken met de huidige politieke uitspraken drukte hij zich nog wel 'netjes' uit over minderheden.

Iemand uit de groep ziet precies daar het probleem in. In Nederland is het mensen lang opgelegd om tolerant te zijn en te verbreederen. Mensen die dat helemaal niet willen proberen nu een inhaalslag te maken. Het heeft dus niet alleen met de instituties te maken, maar ook met emotie. Het is moeilijk om dit goed in perspectief te krijgen, omdat emoties ook gecreëerd kunnen worden, bijvoorbeeld door uitspraken van Wilders.

Volgens Gijs is internet een weerspiegeling van emoties en kan het zowel voor het goede als voor het slechte gebruikt worden. Het gaat over de spanning tussen vrijheid van meningsuiting en discriminatie en waar precies de grens gelegd moet worden.

Ewoud vindt dat het internet ook niet helemaal afgesloten zou moeten worden voor dat soort uitingen, maar dat er van onderop een weerbaarheid moet komen. Dingen kunnen dus wel weggehaald worden, maar de vraag is of je dat moet willen.

Mensen die discriminerend reageren zijn vooral de mensen die bagger spuiten.

Social media zouden een afspiegeling moeten zijn van de maatschappij. Er zouden juist ook positieve dingen uitgedragen moeten worden. Kennelijk geven mensen in het algemeen gemakkelijker hun mening als ze het ergens niet mee eens zijn, dan dat zij iets positiefs bevestigen. Ook hierbij kan de macht van herhaling een belangrijk middel zijn.

Er kan op sociale media veel bereikt worden. Dat zien we terug in de Zwarte Piet discussie.

Een kleine groep zorgt ervoor dat dit onderwerp besproken blijft.

Ook als het gaat over vluchtelingen hebben de sociale media veel winst behaald.

Verslag Suzan Westerlaak

2.4 Etnisch profileren en politieke context

Sinan Çankaya, Sharon Gesthuizen, Naima Ajouaau

Moderator: René Danen

Introductie door René Danen:

Naima Ajouaau, acht jaar gedeputeerde in de provinciale staten Noord-Holland voor PvdA;

recent een van de oprichters 'Niet mijn Islam' (Facebookpagina).

Sharon Gersthuis, Tweede Kamerlid voor SP (Economische zaken, woordvoering immigratie en asiel).

Sinan Çankaya, cultureel antropoloog; heeft onderzoek gedaan voor de politie Amsterdam (interne in- en aansluitingsproces van migranten; etnisch profileren).

Inleiding Sinan Çankaya

Hij begint met een anekdote. Voor zijn werk als cultureel antropoloog moet hij etnografisch veldwerk verrichten. In dit geval ging hij voor zijn onderzoek op pad met de politie Amsterdam, in een politieauto. De twee agenten en hij zaten zes uur lang in de politieauto en kregen maar geen melding binnen, ze waren op zoek naar Marokkaans Nederlandse mannen.

Ze reden in Bos en Lommer een straat in en daar stonden meerdere auto's fout geparkeerd. De agenten stapten uit en begonnen als bezetenen bonnen te schrijven. Sinan stond erbij en observeerde het tafereel.

Opeens kwam er een jongen, naar later bleek van Marokkaanse herkomst. Die jongen riep: 'HEY, HEY wat doe je?' Waarna de agenten gelijk in *escalatiemode* geraakten. Ze zeiden: 'Wat doet u? Dit is de zoveelste waarschuwing!'

De agent draaide zich om en ging verder met het schrijven van de bon. Sinan vond de actie van de politie volkomen terecht. Het ging namelijk om een autogarage en als de auto's gerepareerd waren, zetten zij deze gewoon in de straat en dat mag niet. Maar er kwamen steeds meer jongens uit de autogarage die zich allemaal met het voorval gingen bemoeien.

Sinan stond er maar wat bij. Hij weet eigenlijk tot nu toe niet precies wat er gebeurde.

Maar de twee agenten keken elkaar aan, stapten in de auto en reden weg. Terwijl Sinan daar nog stond. Hij keek met open mond naar de weggrijdende politieauto, de jongens keken hem ook verbaasd aan. Zo van 'wat doe jij hier nog'. Uiteindelijk stopte de auto na

50 meter en reed vervolgens 50 meter in de achterruit, zodat Sinan toch nog in kon stappen. Een van de agenten zei toen: 'Sorry, sorry we dachten dat je bij hen hoorde'. Dit was toen niet een opmerking die hij erg waardeerde.

Volgens Sinan hangt hetgeen gebeurde samen met de beelden die een agent heeft. Aan de ene kant de sociale omgeving en aan de andere kant de betekenissen die zij geven aan de context, aan mensen, maar ook hoe die beelden samenhangen met het werk. Omdat je vaak ziet dat in een situatie van spanning en stress, agenten heel snel switchen naar ruwe ordeningen. Sinan noemt dit het categoriseren van de werkelijkheid.

Daardoor hoorde hij – in dit voorbeeld - even niet 'in deze situatie', hij werd buiten het domein van de politieorganisatie geplaatst. Dit uitsluitingsproces is dus niet iets permanents.

Hij is op zoek gegaan naar specifieke situaties waarin deze betekenissen ontstaan. Hij heeft beelden bekeken, hoe agenten op straat beslissingen nemen. Er zijn daarbij twee trends belangrijk op dit moment.

- Aan de ene kant *securitisering*: heel veel gebeurtenissen in de samenleving zijn onder de noemer veiligheid komen staan.
- Aan de andere kant cultureel burgerschap: het gaat niet meer om staatsburgerschap maar om de *emotionalisering* van dat burgerschap.

Sinan vertelt aan de hand van een schema over zijn onderzoek. Hij doet vergelijkingen, welke beelden hebben agenten van burgers.

De agent als verschillenzoeker ziet: Jongens met dure auto's, dat kan niet; Vermogende witte wijken, als daar een Marokkaans persoon rond loopt kan dat niet, die wonen hier niet. Er is ook gekeken of een witte persoon in de migrantenwijk opviel, maar daar was geen sprake van. Zo heeft hij aan de hand van zijn onderzoek heel veel tegenstrijdigheid in het denkpatroon van een agent vastgesteld. Hij beschrijft wat hij noemt het 'waar is Wally' zoeken. Wally is een personage dat er altijd op dezelfde manier uitziet, met bepaalde kenmerken die voor de agent herkenbaar zijn. De agent heeft beelden in zijn hoofd van de groepen die het waard zijn om gecontroleerd te worden.

Conclusie: sommige mensen horen niet in bepaalde delen van de stad.

Dit is het gevolg van securitisering en het cultureel burgerschap. Het gaat hierbij om zowel kenmerken van sociale klasse als om etnische kenmerken. Klasse en cultuur/ethniciteit kruisen elkaar in het denkpatroon van de agent. Men denkt dat de politie enkel bezig is met criminaliteitsbestrijding, terwijl de politie een enorme symbolische rol speelt.

Het sluiten van de gelederen van de meer geprivilegieerde groepen aan de ene kant en hen beschermen tegen de gemarginaliseerde migranten, die hierdoor worden uitgesloten. Deze worden ontmoedigd om zich in bepaalde delen van de stad te bevinden. Die uitsluiting is niet absoluut. Maar door het voortdurend aanspreken van migranten jongeren in bijvoorbeeld witte vermogende wijken, wordt hun aanwezigheid op dat stukje grondgebied ontmoedigd. Dit kan veel impact hebben op hun zelfbeeld en ook op de relaties met mensen in de stad, locaties of buurten.

Een belangrijke trend op dit moment is het verantwoordelijk stellen van de burger. Het past bij securitisering. 'De overheid kan het niet alleen aan. De burger moet helpen.'

Voorbeelden hiervan zijn WhatsApp groepen in wijken. Een stukje uit de film 'Zo zwart als roet' van Sunny Bergman laat zien hoe dit uit kan pakken, hoe burgers reageren als er jongens met uiterlijke etnische kenmerken met een fiets bezig zijn: ze bellen de politie.

Dit is geen goed voorbeeld van etnisch profileren. Omdat burgers een melding doen, is de politie genoodzaakt om ernaartoe te gaan. Dit is reactief politiewerk. Helaas wordt er hier heel weinig gekeken naar de rol van de burger zelf. Aan de ene kant heb je het cultureel burgerschap en aan de andere kant van het spectrum heb je de criminaliteit.

We zijn ons enorm gaan focussen op cultuur.

Wat je ziet is dat het startpunt de culturele 'ander' is. Die benadering draagt risico's in zich die uiteindelijk kunnen leiden tot een criminele carrière. Deze gedachtenlijn leidt naar het extra

monitoren van de culturele ander en het kijken naar die anderen als een risicogroep. Met als gevolg dat we het gevoel hebben dat we de controle hebben verloren.

René: ervaren mensen discriminatie, of blijkt uit het onderzoek dat er sprake is van discriminatie, en wordt er etnisch geprofileerd door de politie?

Sinan: Er zijn verschillende onderzoeken gedaan met betrekking tot jongeren. Ik heb in mijn onderzoek gekeken naar de beelden van agenten. Ik heb niet gekeken naar ervaren discriminatie. Er is een perceptieprobleem.

De politieke context

René vraagt aan Sharon of er in de Tweede kamer wordt gesproken over etnisch profileren. De vraag is wat eraan gedaan zou kunnen worden.

Sharon: Er zijn veel politieacties op dit moment. De politie is boos op de politiek. Omdat zij vinden dat ze niet goed beloond worden terwijl zij wel degenen zijn die met hun poten in de modder staan. Zij noemt als voorbeeld de column van de korpschef (Bouwman), waarin hij aangeeft dat er een probleem is bij het korps. Vooral bij moslims die bij de politie werken en hoe deze moslims worden benaderd door de politie. Dat heeft een goede bijdrage geleverd aan de discussie over bijvoorbeeld etnisch profileren of discriminatie. Agenten gingen zich uitspreken tegen de top. Ze vonden dat deze top zich ging bemoeien met de agenten die het echte werk doen, terwijl de top alleen maar bezig is met carrière maken. Zij gelooft wel in een soort hiërarchisch systeem binnen de politie. Ze herkent veel van wat er gezegd is en herkent dat in de politiek vrij terughoudend wordt omgegaan met dit soort verhalen. De politiewoordvoerder zal niet zo snel zeggen dat er daar dingen niet deugen, ze zijn heel voorzichtig in het benoemen van bepaalde problemen. Sharon vindt dit jammer. Zij geeft aan dat het voorval Henriquez ervoor gezorgd heeft dat de discussie niet te stoppen is. Het wordt heel duidelijk hoe mensen zich tegenover de politie voelen. Wat het nu moeilijk maakt is de grote toestroom van migranten. Zij vindt wel dat de politiek zich kan afvragen hoe we binnen onze instituties goed omgaan met dit onderwerp.

Naima: Zij is getrouwd met een politieagent. Zelf is ze jobcoach voor jongeren in Amsterdam, waaronder een aantal die hebben geprobeerd om politieagent te worden. Ze heeft verhalen gehoord hoe deze jongeren daarbij zijn uitgevallen. Haar vraag is hoe het kan dat aan de ene kant dit soort jongeren wel binnen komen bij de politie, maar aan de andere kant de achterdeur weer openstaat.

Ze vindt dat de politiek zeker een aandeel heeft in de verbeteringen met betrekking tot dit onderwerp. De politiek zou zich meer kunnen uitspreken. In de media is het moeilijk om rechts en links tegenover elkaar te krijgen in een discussie, rechts is hier meestal niet voor in. Dit feit bevestigt Sharon Gersthuis. Zij heeft in het programma PAUW, voor het eerst na jaren tegenover Azmani gezeten.

Naima vertelt dat zij een moeder is van een zoon van 19 en dat ze erachter is gekomen dat zij tekort is geschoten in haar opvoeding door te zeggen: 'Zolang je maar mee gaat en niet opvalt in de menigte, dan is er niets aan de hand'.

Voorbeeld:

Haar zoon ging op een avond stappen met een vriend van Surinaamse afkomst. Ze reden in een auto, toen stonden er opeens drie politieauto's om hen heen. De politie sloeg heel agressief met een zaklantaarn op het raam en zei: 'Nu open, nu open'. Vervolgens werden ze keihard tegen de auto aan gegooid, onder mom van het algemene controle. Ze bleven agressief totdat ze erachter kwamen wie zijn vader was.

Door deze situatie is Naima erachter gekomen dat het niet gaat om wie je bent maar om hoe je eruitziet (culturele achtergrond). Waardoor je de hele tijd je culturele achtergrond moet verdedigen. Dit ziet zij als gevaarlijk. Door dat moeten verdedigen krijg je jongeren die vanuit een ander perspectief naar de samenleving gaan kijken. Zij heeft gemerkt dat men binnen de politiek heel angstig is om zich daarover uit te spreken. Ook binnen haar eigen partij (PvdA).

René: Hoe denk je dat dit komt? Waarom is men bang om achter de minderheden te gaan staan? Waarom doet men dat niet?

Naima: We moeten eerst gaan accepten dat we een probleem hebben, voordat we het kunnen oplossen. Er wordt binnen de politiek gedaan alsof er geen discriminatie, racisme of uitsluiting is. Als men daar dit probleem niet erkent, hoe kan dit probleem dan worden opgelost?

René legt ter discussie de vraag voor: Wat kunnen wij eraan doen, of wat zouden wij de politiek kunnen vragen met betrekking tot een oplossing tot dit onderwerp?

Deelnemer: Er wordt te veel gekeken naar hoe men er uitziet, in plaats van naar wie de persoon is. Binnen de politiek maar ook door de politie. Hij ziet dat de tolerantie in dat opzicht is verdwenen. Men moet uitspreken dat er een probleem is in onze samenleving op het gebied van discriminatie en uitsluiting. Dit uitspreken moet uit de politiek komen, maar ook vanuit de samenleving zelf.

Sharon: Vindt het lastig, zeggen dat er in de hele samenleving sprake is van racisme en discriminatie. Een deelnemer zegt, juist omdat er mensen zijn die niet discrimineren is het toch van belang dat de samenleving zich uitspreekt. Want, vindt ze, 'het is een ieders probleem'. Sharon is het daar mee eens, maar lastig vindt ze dat als je je uitspreekt op dat gebied, je snel wordt weggezet als iemand die van iedere individuele Nederlander vindt dat hij/zij een racist is.

Deelnemers:

- Zijn het daar niet mee eens. Er wordt gezegd dat degene die zich uitspreekt zich kan nuanceren in het debat. Men vindt dat er opener over gesproken moet worden. Dat discriminatie iedereen in onze samenleving belemmert. Degene die discrimineert ontnemt zichzelf een verrijking, die persoon is een belemmering voor onze samenleving. Het is belangrijk dat zichtbaar wordt hoe gesegregeerd onze samenleving is. We hebben er als maatschappij baat bij als erover gesproken wordt.
- De politiek is terughoudend, waardoor Wilders de massa meekrijgt. Het gaat er niet om hoe de verkiezingsuitslagen er in 2017 uit gaan zien. Het gaat erom hoe onze samenleving er over 50 jaar uitziet. Partijen moeten ook durven verliezen. Politici moeten zich durven uitspreken.
- De media laten vooral zien wat Wilders zegt, die de kracht van het herhalen gebruikt. Daardoor gaan allochtonen geloven dat de autochtone Nederlanders hen niet willen. Elk land heeft discriminatie en racisme. Het probleem hier is dat onze leiders niet veel tijd in hun vocabulaire hebben gestoken. Men gebruikt woorden als allochtoon, asielzoeker etc. Men probeert hokjes te creëren. Dat heeft te maken met het neoliberale programma van de afgelopen twintig jaar. Dat soort woorden moeten afgeschaft worden. Als wij willen dat onze leiders iets gaan doen tegen discriminatie, moeten we ervoor zorgen dat deze leiders ons gaan horen. En daarvoor heb je de massa nodig die zich durft uit te spreken. Een partij moet niet bang zijn om weggezet te worden, deze moet staan voor waar hij in gelooft. Dan zal deze partij ook de juiste stemmers krijgen.
- We moeten gaan erkennen dat we zijn opgegroeid in een samenleving waar we tegenover elkaar worden gezet. Als we dat erkennen dan wordt het misschien makkelijker om naar verbetering toe te gaan.
- Men bepleit ook individuele acties, bij voorbeeld debatten, voorlichting bij instanties zoals universiteiten etc. Maar er wordt te veel gedepoliteerd terwijl er een geïnstitutionaliseerde hervorming nodig is. Er wordt niet nagedacht over hoe bevoegdheden er anders uit kunnen zien, hoe hervorming van toezicht eruit moet gaan zien. Dit soort dingen moeten van uit de politiek komen. Anders gaat er niets veranderen op dit gebied.

2.5 Vluchtelingen, immigratie, asielzoekers en mensenrechten

Maartje Terpstra

Moderator: Marianne Douma

Introductie:

Maartje Terpstra, advocaat asiel- vreemdelingen- en mensenrechten.

Marianne Douma, social entrepreneur en 'circle of influence'.

Afwezig vanwege persoonlijke omstandigheden: Hein de Haas, hoogleraar Sociologie aan de UvA, in het bijzonder de studie van migratie en sociale cohesie.

Vanwege zijn afwezigheid is er niet gesproken over het draagvlak voor vluchtelingen in onze samenleving. We hebben ons gericht op de meest humane mogelijkheden voor de vluchtelingen om hierheen te komen.

Voor Marianne Douma, die de workshop opende, is de uitspraak 'eenheid in verscheidenheid, Unity in diversity' treffend: de vluchtelingen lijken welkom maar tegelijk typeert het hun afhankelijkheid, ze worden niet als gelijkwaardig aan Nederlandse burgers gezien. De vluchtelingen zijn in vrijwel alle opzichten aangewezen op onze goedhartigheid.

Beeldvorming en cijfers

Op haar vraag wat de deelnemers aan deze workshop vooral trof in het beeld van de vluchtelingen was het antwoord dat de negatieve geluiden de boventoon voeren.

Wat voor weerwoord hebben we daarop?

Reacties:

- We moeten op zoveel mogelijk gebieden solidariteit organiseren. Solidariteit is een vorm van verzet.
- We kunnen de nieuwkomers hier goed gebruiken, een voordeel voor ze is dat ze veel op ons lijken. Het beste zou zijn hen zo snel mogelijk hun burgerrechten te geven.

Maartje Terpstra: de politiek draagt niet uit dat de vluchtelingen echt welkom zijn, ook al zijn ze merendeels goed opgeleid.

Maartje verduidelijkt het verschil tussen arbeidsmigranten en vluchtelingen.

Elk land heeft eigen criteria om te bepalen of iemand er mag komen werken. Per jaar komen gemiddeld 12.000 migranten naar Nederland om te werken of voor gezinshereniging.

Het begrip vluchteling wordt gedefinieerd door het Internationale Vluchtelingenverdrag.

Iemand kan de status van vluchteling krijgen als deze gerede angst heeft voor vervolging vanwege politieke opvattingen, seksuele geaardheid of je religie. Vluchten is een mensenrecht en er is een Basisvluchtelingenverdrag waarin is vastgelegd dat we iedereen opnemen.

Wat kunnen wij individueel voor vluchtelingen doen?

Het COA raadt Nederlanders af om vluchtelingen individueel onderdak te bieden. Op de vraag of wij vluchtelingen persoonlijk onderdak zouden moeten bieden antwoordt Maartje dat 'welkom', het aanbieden van gastvrijheid en bemiddeling, contact maken, manieren zijn om individueel te ondersteunen. En help vooral de minderjarige alleenstaanden.

We bekeken gezamenlijk gegevens over vluchtelingen en migranten.

Enkele jaren geleden was Spanje het land van eerste opvang voor vluchtelingen uit West-Afrika, maar de route is nu verlegd. De vluchtelingen komen vanuit Oost-Afrika en het Midden-Oosten.

IOM, UNHC en Eurostat houden de cijfers zo goed mogelijk bij.

In 2014 werden in Europa 180.000 van 680.000 aanvragen om asiel erkend. De prognose is dat er in 2015 1.400.000 asielaanvragen zullen zijn, waarvan er in de prognose van Maartje 360.000 erkend zullen worden.

Dit is een gering aantal voor 28 Europese landen.

Waarom is de Europese opvang zo slecht geregeld?

Doordat er maar een beperkt aantal routes mogelijk is. Bijkomend probleem is dat de Europese grenzen wel open zijn (inmiddels een achterhaald gegeven, red.), maar er wordt per dag slechts een beperkt aantal mensen geadmistreerd. De administratie verloopt met name traag vanwege het opsporingsbeleid van mensensmokkel en mensenhandel (o.a. ook gericht op opsporing mensensmokkel voor de prostitutie).

Van de smokkelaars en handelaars zijn geen cijfers voorhanden.

Oplossingen

Verskillende oplossingen voor de problematiek waren op papier gezet en we spraken in groepjes over de voor- en nadelen hiervan.

- Oplossing 1: De vluchtelingen komen in Zuid-Europa in noodopvangcentra terecht, worden daar gescreend en kunnen dan naar het land van opvang doorreizen. Deze opvangcentra zijn bereikbaar via veilige corridors, zodat een veilige vlucht mogelijk is, smokkelaars overbodig zijn en ook de inzet van Frontex overbodig is.

Europese asielzoekerscentra op Europees grondgebied, op de 'hotspots' waar veel asielzoekers arriveren zoals Lesbos, Malta, Lampedusa, Italiaanse kust, Griekse kust, Hongaarse grensplaatsen, Spaanse kust, luchthavens etc. Hierdoor is noodopvang altijd beschikbaar en weten lidstaten tijdig hoeveel personen opgenomen moeten worden, zodat zij hierop kunnen anticiperen.

De Dublinovereenkomst komt hiermee te vervallen en wordt vervangen door een nieuwe Europese overeenkomst. Daarin wordt vastgelegd dat de Europese asielzoekerscentra worden gefinancierd door Europees geld en moeten voldoen aan Europese standaarden. Alle Dublinlanden moeten zich houden aan de verdeelsleutel. Asiel aanvragen in Europa zonder je eerst geregistreerd te hebben in een van de Europese asielcentra wordt onmogelijk.

Naar deze Europese asielzoekerscentra worden humanitaire corridors vanuit Turkije, Libië en Marokko gemaakt. Op die manier kunnen de Europese asielzoekerscentra zonder al te veel gevaar bereikt worden. De rivier de Evros bijvoorbeeld kan een relatief veilige oversteek tussen Turkije en Griekenland vormen, maar nu wordt deze rivier zo goed bewaakt dat vluchtelingen er niet kunnen oversteken.

Er zijn op Europees grondgebied langs de grenzen van Europa genoeg plaatsen aan te wijzen waar grote Europese asielzoekerscentra kunnen worden gebouwd, daar kan basale en humane noodopvang worden geregeld. Vanuit daar worden ze dan herverdeeld over Europa zodat alle lidstaten tijdig op de hoogte zijn hoeveel mensen zij zullen ontvangen en daarop kunnen anticiperen.

- Oplossing 2: De voorzieningen in de kampen buiten Europa moeten zoveel als mogelijk verbeterd worden en mensen die daar verblijven hebben een perspectief nodig. Dit perspectief zou geboden kunnen worden door een hervestigingsprogramma waarbij mensen die bijvoorbeeld 3 jaar in een vluchtelingenkamp in de regio hebben verbleven voor hervestiging in Europa, Canada, Amerika of in een ander gewenst veilig land in aanmerking komen. Op die manier hebben mensen die in opvang in de regio verblijven perspectief om legaal naar een veilig ander land te kunnen reizen en is het voor vluchtelingen interessant in eerste instantie gebruik te maken van de opvang 'in de regio'. Bovendien kunnen dan niet alleen de rijkere maar ook de armeren ons grondgebied bereiken.
- Oplossing 3: Per definitie geen Schengenvisum weigeren aan mensen uit een land in oorlog zoals Syrië, als familieleden om overkomst van een familielid verzoeken en zij voor de overkomst voldoende waarborgen kunnen bieden.

- Oplossing 4: Herinvoeren van de mogelijkheid om asiel aan te vragen bij ambassades van Europese landen die opnieuw worden opengesteld. De ambassade verstrekke een visum voor Nederland zodat de rechten in Nederland konden worden verkregen. Dit is onder meer afgeschaft omdat de ambassades niet waren ingericht op een grote toestroom. Het is wellicht een idee om ook dit Europees te regelen en 'in de regio' Europese ambassades op te richten die speciaal tot doel hebben om asielaanvragen van asielzoekers in behandeling te nemen en Schengenvisa te verstrekken in het geval zij als vluchteling worden erkend. De verdeling over de lidstaten van deze groep personen zou dan ook weer via een verdeelsleutel kunnen plaatsvinden. Het nadeel van asiel aanvragen buiten Europa is dat ze daar meestal geen toegang hebben tot een advocaat, en niet altijd in een veilige omgeving verkeren.

Daarnaast is het belangrijk dat er goede voorlichting is in de landen van herkomst waarvandaan veel asielzoekers komen die geen asiel in Europa krijgen. Voorlichting over wat 'asiel' inhoudt, wat de kosten zijn om naar Europa te reizen en hoe gering de kans is dat hun asielaanvraag gehonoreerd wordt. Dan kunnen zij een reële afweging maken of ze dat geld beter kunnen investeren in bijvoorbeeld een winkeltje of opleiding in hun eigen land. Wellicht zou het IOM arbeidscontracten kunnen aanbieden aan uitgeprocedeerde asielzoekers die vrijwillig terugkeren naar hun land van herkomst. Namens het IOM kunnen zij aan hun lokale gemeenschap uitleggen wat 'asiel' inhoudt en wanneer je hiervoor in aanmerking komt. Het afgelopen jaar zijn bijvoorbeeld veel jongens uit Albanië voor veel geld naar Europa gereisd om asiel aan te vragen in met name Duitsland, allen zeiden in een interview dat ze kwamen voor werk, maar 98% ontving een negatieve beslissing.

Afsluiting

Al snel wordt duidelijk dat we er niet in slagen deze moeilijke dilemma's goed door te spreken. Wel is helder dat ieder op een eigen manier verder zal werken aan deze problematiek en dat we elkaar waarschijnlijk vaker zullen ontmoeten op weg naar de meest humane oplossingen. We sluiten de workshop daarom toch met een voldaan gevoel af.

Verslag José Mooren

3. Ronde tafelgesprek

Gespreksleider: Fenna Ulichki

Aan zes sprekers is gevraagd een eerste reactie op de stelling te geven.

Anja Meulenbelt, Ria Lindeman, René Danen, Ewout van de Berg, Sinan Çankaya en Roemer van Oordt.

Daarna kunnen deelnemers met iemand van plaats wisselen aan tafel om deel te nemen aan het gesprek, of vanuit de zaal reageren.

De stelling

Onderlinge verbinding is noodzakelijk om krachtig en effectief op te kunnen komen voor een inclusieve, multi-etnische samenleving. Wat ons scheidt is van ondergeschikt belang aan wat ons bindt.

René:

Het is heel belangrijk om te zoeken naar overeenkomsten. Natuurlijk zijn er veel verschillende organisaties en individuen. Toch wil een brede beweging een tegengeluid laten horen. Het is onvermijdelijk om Wilders in deze context te noemen. Hij is met zijn racistische teksten een spreekbuis voor een ondertoon van samenleving. Het is gevaarlijk dat het allemaal een beetje normaal dreigt te worden. Veel Nederlanders bevinden zich in een tussenpositie. Met hen valt wel degelijk het gesprek aan te gaan.

Anja:

Volgens mij sluit het één het ander niet uit en hoeven we helemaal niet te kiezen. Als wij niet zochten naar samenwerking voor een gemeenschappelijk doel, zaten we hier niet. Aan de andere kant zitten we hier met veel verschillende bewegingen. Ik noem maar even de migranten, vluchtelingen, Palestina, zwarte gemeenschap. Al deze groepen hebben hun eigen doelen en eigen cultuur. Mijn vrees is dat als we kijken naar wat ons bindt, de meest dominante groep het klimaat zal gaan bepalen.

Allebei is noodzakelijk en ook nodig voor diversiteit. Daarom is zowel hetgeen ons bindt, als hetgeen wat ons scheidt noodzakelijk.

Sinan:

Ik ben het helemaal eens met de stelling. Verbinding moet op alle niveaus en is een normatief ideaal. Vandaag zagen we in de workshop de realiteit van spanningen binnen de samenleving. Dit kan echter ook de andere kant opgaan. Het hebben van een positief zelfbeeld kan bijdragen aan integratie in de samenleving. Je kunt gefocust zijn op je eigen groep en je tegelijkertijd verbinden met andere groepen. Wij kunnen elkaar vinden op een gezamenlijk thema, terwijl allerlei dingen ons ook onderscheiden.

Ewout:

Met betrekking tot de stelling zijn drie dingen belangrijk.

Ten eerste is dat de context waarin we ons bevinden. Op dit moment is er een laag niveau van strijd in de samenleving. De aanwezigen van vandaag zijn allemaal actief. De discussie gaat over verbinden, moeilijker is het om de strijd aan te binden. Zwarte Piet staat door de strijd op de agenda. Er moeten meer van dit soort acties komen en deze moeten ook gepolitiseerd zijn. Het tweede punt is de zelforganisatie. Dit is een grote stap. Het creëren van gezamenlijk speerpunten is ontzettend belangrijk.

Ten derde moet de eenheid daar een deel van zijn. Samen kunnen we politieke druk uitoefenen. Maar we moeten er niet alleen op hameren, want ook zelforganisatie moet aangemoedigd worden.

Ria:

Verbinden is belangrijk. Maar ook de eigenheid en verschillen in de eigen groep zijn heel belangrijk. Het is essentieel om te blijven weten wie je bent, waar je vandaan komt en wat je

geschiedenis is. Als je niet weet waar je naar toe kunt gaan, is het ook heel lastig om samen te strijden voor dingen die belangrijk zijn.

Roemer:

In grote lijnen ben ik het eens met wat gezegd is over de zelforganisatie en het belang daarvan. Natuurlijk moeten we samen veel dingen doen, maar de kwetsbaarheid van verschillende organisaties is groot.

Daarom het volgende Paradigma: algemeen waar mogelijk en categoriaal waar noodzakelijk. Het samenwerkingsverband is al veel breder geworden en dat komt ook door Abdou Menebhi. Abdou is de personificatie van zelforganisatie, maar de strijd tegen elke vorm van discriminatie is hij nooit uit het oog verloren.

Bijdragen in het gesprek

- Deelnemer: Hoe verbind je. Moeten we proberen de strijd tegen racisme te verbinden aan die tegen neoliberalisme?
- René: Er zijn oorzaken in het neoliberalisme, vluchtelingen worden ineens een economische discussie. We mogen niet toestaan dat we uit elkaar getrokken worden. Zo'n brede discussie is noodzakelijk.
- Glenn: Wat zijn de drijfveren van de sprekers? Vaak gaat het om persoonlijke ervaringen die mensen er toe zetten om zich actief in te gaan zetten. Wat we hier doen, doen we met een gezamenlijk doel. Wat is naast je intellectuele reden je persoonlijke motivatie om daar te zitten?

Het blijkt dat je een persoonlijk verhaal hebt, waarom je hier zit. Mensen die discrimineren hebben ook een verhaal, het is menselijk om te generaliseren. We kunnen verbinding met elkaar maken door ieders verhaal. Op het niveau van het denken, maar ook op wat we voelen.

Fenna: Het belang van tussenruimte van Halleh Ghorashi.

Anja: Ik was een ondernemersdochter en kwam uit een welgesteld, hoog opgeleid gezin. Werd verliefd op iemand die niet uit eenzelfde soort milieu kwam, en kwam zo in een hele andere wereld terecht. Ik werd vanaf dat moment anders behandeld. Blijkbaar is het dus niet vanzelfsprekend wie je bent.

Sinan: In de eerste plaats ben ik wetenschapper, maar met persoonlijke ervaringen. Wetenschap is denk ik niet objectief. Ik probeer inzicht te krijgen in de ervaring van de politieagent, etnisch profileren. Het is niet geheel toevallig dat ik deze richting heb gekozen, dat komt wel voort uit ervaringen, opgroeiend in Nederland. In- en uitsluiting, erbij horen, in specifieke contexten er niet bij horen en in andere wel.

Ewoud: De Schilderswijk was een interessant moment voor mij. Een brede groep die de straat op ging. Kunnen we daar een bredere coalitie voor opbouwen? Rond etnisch profileren, met actiegroepen, onderzoekers etc. Om op de lange termijn de politiek onder druk te zetten.

Ria: Ik ben Indisch. Ik ben in twee werelden opgegroeid. Ik ben zowel wit als bruin/zwart. Belangrijk is in dialoog zijn en de strijd met elkaar voeren. In platforms, discussies, wat raakt jou. Zodoende kunnen we een voorbeeld, geven om een betere samenleving te krijgen.

Roemer: In Palestina heb ik onrecht gezien in een Palestijns dorp, dit heeft mij zo ontzettend geraakt. Daarom ben ik me hard gaan maken over het met twee maten meten.

Ewout: Ik ben huiverig over het persoonlijke verhaal. Het maakt verbinding makkelijker, maar het wordt ook vaak gebruikt om een politieke boodschap over te brengen. Ik ben gepolitiseerd geraakt door de oorlog in Irak, door Pim Fortuin en meer. Al deze thema's werden vertegenwoordigd door de internationale socialisten.

Deelnemer: Ik woon in Amsterdam Zuidoost en ik ben moeder. Ik heb nooit verwacht dat discriminatie zo ernstig speelde, totdat mijn zoon daarmee in aanraking kwam. Nu ik dat wel weet wil ik graag bijdragen, maar ik weet niet goed waar ik moet beginnen. Daarom ben ik ook naar deze dag gekomen. Mijn vraag aan jullie is dus wat ik kan doen.

- Fenna: Het gaat vaak heel gauw om de schuld van de politiek. Dat hebben we ook gezien bij het incident in werkgroep.
- Sinan: Sociale verschijnselen worden voortdurend gedepolitiseerd. Bij etnisch profileren gaat het om een puur institutioneel verschijnsel. Dit soort problemen moeten daarom juist weer politiek gemaakt worden. In de Zwarte Piet discussie zien we duidelijk dat de overheid zegt dat het uit de samenleving moet komen.
- René: Wij als beweging hebben geen politieke vertegenwoordiging meer. Onze speerpunten worden door geen enkele partij gesteund. Er mag best ook iemand politieke verantwoordelijkheid nemen.
- Anja: Ik probeer altijd niet meteen ergens een samenzwering erachter te zoeken, maar merk, 'Just because I am paranoïd doesn't mean they are not trying to get me'. In Nederland is iedereen die kritisch is en ook nog moslim per definitie fout. Als je eindelijk een keer in de armen wordt gesloten betekent het 'jou bedoelen we niet'. Dat is een verleiding. Maar op beslissende momenten ben je ook gewoon een allochtoon. Onze analyse over racisme is nog niet zover. Waarom bestaat racisme nog steeds? Wie heeft daar baat bij?
- Deelnemer: Verschillende organisaties denken hetzelfde over wat we moeten gaan doen. We kunnen begrip voor elkaar hebben. Waarom zijn we niet kritisch op de media? Wat ons verbindt is de wil om verkeerde beeldvorming weg te kunnen nemen. Iedereen die een ongegrond idee heeft moet daarop worden aangesproken, een kwestie van opvoeding. Ook opleidingen voor journalistiek. Mensen moeten kritisch naar de informatie van de media kijken, verkondig dat geluid.
- Anja: Hangt af van de vorm van discriminatie. De gevestigde media, maar het probleem begint eigenlijk ergens anders.
- Deelnemer: Nederland is gefocust op etniciteit, op De Allochtoon. Etnische registratie als entertainment. Nergens ligt zoveel nadruk op etniciteit als in Nederland. Het idee dat nog in die instituties zit, dat moet aangepakt worden.
- Deelnemer: Dialoog suggereert dat er twee gelijkwaardige partijen zijn. Het ontdoen van discriminatie moeten we politiseren. Solidariteit en de mens centraal stellen.
- Deelnemer: Een land een samenleving. Sluiten we dan de rechtse ook niet uit? Moet er niet ook verbinding gelegd worden met dat soort mensen. Voorbeeld is mijn opa die echt angst heeft voor moslims. Hij mist gewoon informatie die ik wel heb. Elkaar proberen te begrijpen, open zijn voor de ander.
- Anja: Op persoonlijk niveau zou dat kunnen. Maar politici kan het wél aangerekend worden. Juist door uitlatingen door politici wordt het normaal om dat te zeggen. Zij maken het normaal dat je een hekel kan hebben aan moslims.

Afsluitend statement

Naima: Gelijkgestemden in de zaal. De generatie die na ons komt. Jongeren die er nu aan komen, vooral met islamitische achtergrond. De jongere die elke keer hoort dat je niet goed genoeg bent, gaat het stereotype volgen.

Het gaat om de volgende generatie. Kinderen zijn een product van deze samenleving.

Kinderen willen erbij horen. Als je een kind in een hokje stopt, gaat hij dat hokje verdedigen.

Politiek wordt gemaakt door mensen. Als we daar de verbinding kunnen vinden, kunnen we misschien een verschil maken.

Afsluiting

Abdou Menebhi:

1. Wij moeten duidelijk zijn als het gaat om politiek racisme: geen dialoog, maar confrontatie.
2. Onze boodschap moet ook breder gedragen worden. 62% burgers vindt dat de deur open moet blijven, dat is positief. Wij moeten met deze mensen praten. We moeten ook argumenten geven tegen Wilders. Maar ook met de overige 38% moeten we de dialoog aangaan.
3. Activisten zijn ook mensen. Het gaat om de verhouding naar andere mensen. Syrische vluchtelingen hebben ons ook nodig.
4. Niet alleen principes en woorden, maar ook meer kennismaken. Elke groep is bezig met interne verhoudingen en eigen actualiteit. We moeten niet alleen demonstreren maar ook met elkaar praten over waar de prioriteiten liggen. De zaak moet verder gaan. Ik ben blij met de vrienden van Een ander joods geluid. Er wordt gekeken naar verschillen tussen joden en moslims.
5. Een duidelijk boodschap. Er moet een ander geluid komen. De politiek moet naar ons luisteren. Wij moeten laten zien dat we bestaan, wij als burgers.

Anne Swart:

Meermalen hebben we vandaag de metafoor van 'het huis' gebruikt. Wij kunnen dit huis, de ruimte zelf vullen, met onze betrokkenheid, kennis en ervaring. Waar wij positief vullen krimpt de ruimte voor het negatieve.

Fenna Ulichki:

Sluit af met de vraag over wat we nu verder kunnen doen. Het resultaat moet verder dragen dan een activisme bij de deelnemers.

Zij stelt voor om een lijst met aanbevelingen samen te stellen naar aanleiding van het symposium, en deze naar verschillende instanties te sturen, bijvoorbeeld naar gemeenten en de commissie van diversiteit.

Verslag Suzan Westerlaak